

Міністерство освіти і науки України
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

**Дефектологічна практика
в інклюзивних закладах освіти**

Методичні настанови

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

Харків – 2023

УДК. 378.016:37.043.2-056.36(072)

Д 39

Укладачі:

Харківська А. А. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Капустіна О. І. – доктор філософії, методист, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради ;

Івашура Н. С. – викладач кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, вчитель-дефектолог.

Рецензенти:

Пехарева А.С. – кандидат психологічних наук, доцент, старший викладач, виконуючий обов'язки завідувача кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Білогурова С. Г. – завідувач Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 353 комбінованого типу Харківської міської ради».

Д 39 Дефектологічна практика в інклюзивних закладах: методичні настанови / уклад.: О. Капустіна, Н. Івашура; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків. 2023. – 100 с.

Методичні настанови розроблені відповідно до програми практики «Дефектологічна практика (в спеціальних та інклюзивних закладах)» та призначений для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта, а також науково-педагогічних та педагогічних працівників. У методичних настановах розкрито зміст, мету та особливості організації практики в інклюзивних закладах, подано вимоги до оформлення звітної документації, зразки тестових таблиць, щоденника спостереження та висновку про комплексне обстеження дітей з ООП, методичні матеріали для організації інклюзивного навчання.

УДК. 378.016:37.043.2-056.36(072)

*Затверджено на засіданні науково-методичної ради академії
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської
обласної ради
(Протокол № 5 від 10 травня 2023 року)*

© ХГПА, 2023,
Харківська А., Капустіна О., Івашура Н., 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	5
1.1 Процес становлення інклюзії та інклюзивного навчання.....	5
1.2 Основні поняття, принципи та функції інклюзивної освіти.....	9
1.3. Компоненти успішної реалізації інклюзивного навчання.....	15
1.4. Команда психолого-педагогічного супроводу у закладі освіти.....	17
1.5. Асистент вчителя/ вихователя в закладі освіти.....	22
1.6. Організації освітнього процесу дітей з ООП в дистанційному форматі.....	26
2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ДЕФЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ІНКЛЮЗИВНИХ ЗКЛАДАХ	33
2.1 Загальні положення.....	33
2.2 Мета, завдання та очікувані результати практики.....	33
2.3 Організація практики.....	38
2.4 Рекомендації щодо організації практики у дистанційному режимі.....	40
3. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДЕФЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАКЛАДАХ	44
3.1 Зміст практики.....	44
3.2 Підбиття підсумків практики.....	47
ПІСЛЯМОВА	51
ГЛОСАРІЙ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	61

ПЕРЕДМОВА

З огляду на розвиток сучасної України, що має на меті успішно інтегруватися в європейський простір, а також включення української освіти в процес деінституціалізації (скорочення закладів інтернатного типу), перед вищою постають нові завдання у підготовці фахівців.

Із метою досягнення Цілей сталого розвитку щодо якості освіти (SDG4) та виконання зобов'язання щодо «інклюзивної та справедливої якісної освіти», «можливостей навчання протягом усього життя для всіх» виникає потреба конструктивного розв'язання питання організації практики майбутніх фахівців спеціальної освіти, що є ключовими учасниками організації інклюзії.

Організація інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) передбачає діяльність фахівців спеціальної освіти у таких напрямках: включення дефектолога, логопеда у команду Інклюзивно-ресурсного центру, які проводять комплексне обстеження дитини з ООП в складі команди фахівців та формують висновок з рекомендаціями для закладів освіти, проводять корекційно-розвиткові заняття; участь дефектолога, логопеда та асистента вихователя в організації інклюзивного навчання дітей з ООП в закладах дошкільної освіти; залучення вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда та асистента вчителя в команду психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП в закладах загальної середньої освіти.

Отже, фахівці спеціальної освіти відіграють важливу роль у розвитку та вихованні дитини з ООП, а тому мають володіти відповідними компетентностями? щодо роботи із такими дітьми. Виходячи з цього, практична складова діяльності здобувачів освіти повинна поступово ускладнюватися відповідно до освітнього ступеня, мети і завдань підготовки на кожному етапі професійної підготовки, де особливого значення надається практичній підготовці, що безпосередньо пов'язана з реальною педагогічною діяльністю.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

1.1 Процес становлення інклюзії та інклюзивного навчання

Зарубіжні системи загальної середньої освіти, незважаючи на різноманітність типів і рівнів закладів освіти, які опікуються освітою, в тому числі й школярів з особливими освітніми потребами, є ключовими елементами сучасної європейської моделі соціального устрою, яка виявляється привабливою для інших країн.

До XIX ст. навчати і лікувати дітей з порушеннями психофізичного розвитку практично не намагалися. Вони залишалися вдома зі своїми родинами або їх віддавали до притулків.

Виділяють наступні періоди розвитку освіти для осіб з порушеннями психофізичного розвитку:

Перший період (996-1715 рр.) – від агресії та зневаги до усвідомлення необхідності піклуватися про людей з порушеннями психофізичного розвитку. Умовною межею цього періоду в Західній Європі є відкриття в Німеччині першого притулку для незрячих (1198 р).

Другий період (1715-1806 рр.) – від усвідомлення необхідності піклуватися про осіб з порушеннями психофізичного розвитку до усвідомлення навчати частину з них. Умовна межа – відкриття у Франції спеціальних шкіл для учнів з порушеннями слуху і незрячих (1770-1784 рр.).

Третій період (1806-1927 рр.) – від усвідомлення можливостей до усвідомлення доцільності навчати дітей: з порушеннями слуху, зору та порушеннями інтелектуального розвитку. Умовний кордон – остання чверть XIX століття. Ухвалення в західноєвропейських державах законів про загальну початкову освіту і на цій основі – законів про навчання осіб з порушенням слуху, зору а інтелектуальними порушеннями. Створення спеціальних шкіл для дітей з порушенням слуху, зору та інтелектуальними порушеннями на території України почалося у зв'язку з прийняттям Закону про Всеобуч (1927-1935 рр.).

Саме в цей період у школах Західної Європи на тлі розгортання мережі спеціальних закладів робляться спроби спільного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку зі своїми однолітками з нормотиповим психофізичним розвитком.

Четвертий період (1927-1991 рр.) – від усвідомлення необхідності навчання певної частини дітей з порушеннями психофізичного розвитку до розуміння необхідності навчати всіх дітей зазначеної категорії. В Західній Європі цей період від початку ХХ століття до кінця 70-х років характеризується розвитком законодавчої бази спеціальної освіти та структурним удосконаленням національних систем. В Україні – диференціація й удосконалення системи спеціальної освіти (1950-1990 рр.).

Модель нормалізації (інтеграція) – ХХ століття середина 60-х років – середина 80-х років. Ця модель в період 60-х років визначала політику у ставленні до дітей з особливостями психофізичного розвитку. В цей період стає нормою процес інтеграції дітей з порушеннями у розвитку в середовище однолітків з нормотиповим психофізичним розвитком.

Інтеграція в цьому контексті розглядається як процес асиміляції, що вимагає від людини прийняття норм, характерних для домінуючої культури. Людина має бути «готовою» до прийняття в суспільство.

В основі поняття «нормалізації» лежать наступні положення: дитина з порушенням у розвитку – людина, яка розвивається, здатна освоювати різні види діяльності; суспільство має визнавати це і забезпечувати умови життя, максимально наближені до загально прийнятої норми.

П'ятий період (1991 р. – й донині) – від сегрегативного навчання дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивної освіти.

Соціальна модель (залучення, інклюзія) – ХХ століття середина 80-х років – теперішній час. В основі соціальної моделі лежить положення: людина не зобов'язана бути «готовою» для того, щоб брати участь в житті суспільства, вчитися у школі, працювати. Соціальна модель спрямована

на зміни в суспільстві таким чином, щоб воно забезпечувало рівну участь своїх громадян у здійсненні їхніх прав і надавало їм таку можливість.

В Західній Європі з кінця 70-х років значно скорочується кількість спеціальних шкіл, збільшується кількість спеціальних класів у загальноосвітніх школах, учнів з особливими освітніми потребами починають навчати у загальноосвітніх школах в інклюзивному середовищі.

У різних країнах світу інклюзивна форма навчання дітей з особливими освітніми потребами існує понад 30–40 років і стала вже світовою тенденцією. До країн із найбільш досконалим розвинутим законодавством у галузі інклюзивної освіти належать: Канада, Кіпр, Данія, ЮАР, Іспанія, Бельгія, Швеція, Великобританія, США. Наприклад, в Італії законодавство підтримує інклюзивну освіту з 1971 року і акцентує увагу саме на соціалізацію «особливих» дітей, в результаті якої вони стають повноправними членами суспільства.

На початку 90-х років попереднього століття в Україні функціонувала розгалужена мережа спеціальних навчально-виховних закладів: спеціальні дитячі садки, спеціальні загальноосвітні школи (школи-інтернати), спеціальні класи при загальноосвітніх дошкільних і шкільних закладах, спеціальні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки, в яких навчалися й одержували комплекс лікувально-корекційних та соціальних послуг діти з різними порушеннями у розвитку. За такої системи спеціальної освіти значна кількість дітей залишалася поза освітнім простором, велику роль у цьому відіграло те, що в минулому столітті освітня політика держави тривалий час була орієнтованою на ізоляцію таких дітей від сім'ї і соціуму.

Зміна державної політики у сфері освіти у 90-х роках ХХ ст. – на початку ХХІ ст. регламентується законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», Національною доктриною розвитку освіти, які стимулюють стрімке

зростання мережі навчально-реабілітаційних центрів державного й комунального підпорядкування.

У 2001 р. Міністерство освіти і науки України, Інститут спеціальної педагогіки АПН України та Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» започаткували науково-педагогічний експеримент «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах», основна мета якого є розробка і реалізація механізму інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади, ранньої інтеграції цих дітей в соціальне середовище з урахуванням їх типологічних та індивідуальних особливостей.

Важливим кроком у модернізації системи освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку, наближенням її до європейських стандартів стала ратифікація у 2009 р. Верховною Радою України Конвенції ООН «Конвенція про права осіб з інвалідністю» і Факультативного протоколу до неї, мета яких полягає в заохоченні, захисті й забезпеченні повного й рівного здійснення всіма людьми з інвалідністю всіх прав людини й основоположних свобод.

Остаточно інклюзивна освіта стала підтримуватись законодавчою базою України з 2010 року, коли до Закону України «Про загальну середню освіту» були внесені зміни, згідно з якими загальноосвітні навчальні заклади могли повноправно створювати спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами. У жовтні 2010 року затверджено «Концепцію розвитку інклюзивної освіти», а в серпні 2011 року Кабінет міністрів України затвердив «Порядок організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах», де у загальному вигляді окреслюються конкретні заходи щодо організації цієї інноваційної форми освіти, надання освітніх послуг учням, створення умов для безперешкодного доступу до таких закладів, забезпечення їх навчально-методичними, наочно-дидактичними посібниками та індивідуальними засобами, створення інклюзивних класів, комплектування та наповнення їх учнями, а також

забезпечення шкіл з інклюзивною формою навчання відповідними педагогічними кадрами. На сьогоднішній день інклюзивне навчання поширюється у всіх регіонах України.

1.2 Основні поняття, принципи та функції інклюзивної освіти

Сьогодні інклюзивна освіта є не лише однією з фундаментальних засад розвитку освіти, але й філософією розуміння участі людини у житті суспільства.

Поняття *інклюзії* (англ. inclusion – включення; франц. inclusif – той, хто включає в себе; лат. include – заключаю, включаю) – означає процес активного включення в суспільні стосунки всіх громадян, незалежно від їх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей.

Ідея інклюзії, що виникла внаслідок усвідомлення цінності людської багатоманітності і відмінностей між людьми, виключає будь-яку дискримінацію та відображає одну з головних ознак демократичного суспільства: усі діти є цінними членами суспільства і мають рівні права, зокрема щодо отримання освіти, незважаючи на особливості їхнього психофізичного розвитку.

Водночас у розумінні багатьох людей інклюзія пов'язана лише з особами, які мають «інвалідність» – міру втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими порушеннями, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження життєдіяльності особи». Так, особи з інвалідністю – це особи, які мають стійкі фізичні, психічні, інтелектуальні чи сенсорні порушення, що можуть заважати повній та ефективній участі таких осіб у житті суспільства на рівні з іншими.

Проте діти, які потребують інклюзивної освіти, можуть і не мати інвалідності, але вони мають особливі освітні потреби (ООП). Згідно з Законом України «Про освіту» дитина з ООП – це особа, яка потребує

додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

Для роботи з такими дітьми важливо розуміти відмінності між поняттями «виключення», «сегрегація», «інтеграція» й «інклюзивна освіта».

«Виключення» виникає, коли дітей у будь-який спосіб, прямо чи опосередковано, позбавляють доступу до освіти або відмовляють у такому доступі.

«Сегрегація» – це ситуація, у якій діти з ООП отримують освіту у відокремлених закладах (установах), пристосованих до різних або до певного виду порушень дітей, в ізоляції від інших дітей.

«Інтеграція» – це процес влаштування дітей з ООП до існуючих закладів освіти з розумінням того, що діти з ООП зможуть пристосуватися до стандартизованих вимог таких закладів.

Концепція інклюзивної освіти отримала розвиток із концепції інтеграції, що застосовується під час переходу до нових підходів освіти дітей з ООП. Порівняння відмінностей цих концепцій дає можливість виокремити принципово важливі аспекти. Так, інтеграція дітей з ООП відбувається шляхом перенесення елементів спеціальної освіти у систему загальної освіти. За таких умов лише незначна частина дітей з ООП може бути повністю включена у систему звичайних шкіл.

Основним обмеженням інтеграції стало те, що за таких умов не відбуваються зміни в організації освітнього процесу, тобто у програмах, методиках і стратегіях навчання. Відсутність таких організаційних змін під час інтеграції стала основним бар'єром для реалізації політики і впровадження практик включення дітей з ООП у загальноосвітнє середовище. Переосмислення цього процесу призвело до появи нового терміну – «інклюзивна освіта».

Вперше термін «інклюзивна освіта» був використаний у Саламанській декларації, прийнятій на Всесвітній конференції у 1994 році за підтримки ЮНЕСКО, згідно з якою інклюзивна освіта ґрунтується на певній системі

принципів – базових вимог, виконання яких забезпечить її ефективність, а саме:

- кожна дитина має унікальні особливості, інтереси, здібності й освітні потреби;
- усі діти мають навчатися разом у будь-яких випадках, коли це виявляється можливим, незважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- заклади освіти мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів, узгоджуючи різні види і темпи навчання;
- заклади освіти повинні забезпечувати якісну освіту для всіх, розробляючи відповідні навчальні плани, стратегії викладання, вживаючи організаційних заходів;
- діти мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм в освітньому процесі;
- інклюзивна освіта – найефективніший засіб, що гарантує солідарність, співучасть, взаємодопомогу, розуміння між дітьми.

Однак інклюзивна освіта не ставить за мету зробити всіх однаковими. Інклюзивна освіта в широкому розумінні передбачає створення рівних можливостей для всіх дітей з ООП і забезпечення їх успіху в освітньому процесі та подальшому житті.

Саме тому інклюзивна освіта передбачає розроблення і запровадження широкого спектра освітніх стратегій та освітніх послуг для більш гнучкого реагування на розмаїття учнів.

Варто підкреслити, що інклюзивна освіта є альтернативою системі спеціальної освіти, за якою діти навчаються окремо від інших дітей або на індивідуальній формі здобуття освіти.

Розвиток інклюзивної освіти у жодному разі не зменшує значення спеціальної освіти, оскільки інклюзивна освіта є одним із напрямів освіти, варіантом надання освітніх послуг дитині з ООП.

Інклюзивна освіта виконує правову, соціалізаційну, виховну, освітню, економічну функції.

Правова:

- забезпечення права дітей з ООП на здобуття освіти в умовах звичайних закладів освіти за місцем проживання дитини;
- попередження і боротьба з виключенням в освіті;
- виявлення й усунення чинників, що перешкоджають реалізації права дитини з ООП на освіту на умовах рівності і доступності.

Соціалізації:

- засвоєння дітьми з ООП широкого кола цінностей, соціальних ролей і очікувань, на основі яких складається повсякденне життя людей, а також цінностей, що пропагуються закладом освіти;
- формування людської особисті на основі засвоєння дітьми з ООП знань, навичок, цінностей культурної спадщини, накопичених соціумом;
- включення дітей ООП у соціокультурний простір класу, школи, громади, держави.

Виховна:

- формування позитивного і толерантного ставлення суспільства до осіб з ООП як до рівних, створення соціокультурного середовища;
- формування у дітей з ООП почуття поваги і власної гідності, усвідомлення, що вони є повноцінними членами суспільства.

Освітня:

- засвоєння дітьми з ООП системи знань, умінь і навичок, необхідних для розвитку потенціалу та подальшої успішної інтеграції у суспільство.

Економічна:

- підготовка осіб з ООП до трудової діяльності, розвиток і використання їхнього потенціалу на ринку праці;

- зменшення кількості громадян, що перебувають на соціальному забезпеченні у держави.

Інклюзивна освіта стосується не лише дітей з ООП та їхніх батьків, а й інших учнів. У цьому процесі важливою є роль педагогічних працівників, зокрема, щоб кожна дитина могла вчитися з найбільшою для себе користю. Тому інклюзивна освіта – це системний процес налагодженої взаємодії усіх учасників освітнього процесу, ефективність якого залежить від усвідомлення переваг інклюзивної освіти.

Так, ЮНЕСКО сформульовано десять рекомендацій, що враховують глибинні причини та широкий спектр питань, пов'язаних з інклюзією, поставлених цілей до 2030 року.

1. Розширення розуміння інклюзивної освіти. Інклюзія стосується всіх учнів, незалежно від особистості чи здібностей. Системи освіти, які шанують різноманіття й дотримуються переконання, що кожна людина має потенціал і до неї треба ставитися з гідністю, дають можливість усім навчатися не тільки базових речей, але і здобувати широке коло навичок, необхідних для побудови стійких суспільств.

2. Спрямування фінансування на тих, хто позаду. Не може йтися про інклюзію, коли чверть мільярда дітей і молоді залишаються поза школою й багато учнів рано її кидають. Поряд із забезпеченням доступу до школи, раннє втручання може суттєво зменшити потенційний вплив інвалідності на прогресування й навчання.

3. Обмін досвідом і ресурсами. Це єдиний спосіб підтримати перехід до інклюзії. У багатьох аспектах досягнення інклюзії – управлінський виклик. Одних людських і матеріальних ресурсів для подолання нерівності мало. Історично ці ресурси концентрувалися в кількох місцях. У деяких країнах ресурсні центри або виїзні спеціалісти допомагають із налагодженням інклюзії.

4. Залучення до змістовної консультації громади й батьків. Інклюзія не може бути нав'язана зверху. Школи повинні підвищувати взаємодію

всередині та за своїми межами, наприклад, через батьківські асоціації. Кожна думка має враховуватися.

5. Забезпечити співпрацю між різними департаментами й секторами. Інклюзія в освіті – лише частина соціальної інтеграції. Міністерства, які поділяють адміністративну відповідальність за інклюзивну освіту, повинні співпрацювати у сферах виявлення потреб, обміну інформацією та розроблення програм.

6. Створення простору для допомоги від неурядових організацій. Уряди мають забезпечити лідерство та діалог із Неурядовими організаціями (НУО) й переконатися, що надання освітніх послуг веде до інклюзії, відповідає стандартам і узгоджується з національною політикою, послуги не дублюються. Уряд також повинен створити умови, які дадуть змогу НУО контролювати виконання урядових зобов'язань та обстоювати тих учнів, які виключені з освітнього процесу.

7. Застосування універсального дизайну. Переконайтеся, що інклюзивна система реалізує потенціал кожної дитини. Усі діти мають навчатися за досяжним навчальним планом. Таким, що визнає різноманіття й відповідає на різні навчальні потреби. Розмовні та жестові мови та зображення в підручниках повинні робити всіх видимими, не допускати стереотипів. Оцінювання повинно бути формувальним і давати змогу учням демонструвати результати навчання різними способами.

8. Підготовка, розширення можливостей і мотивація освітян. Вчителі потребують навчання інклюзії. Інклюзивні підходи не мають трактуватися як тема виключно вузьких спеціалістів – а як ключовий елемент учительської освіти: першопочаткової чи як елементу професійного розвитку. Такі програми мають фокусуватися на подоланні усталених переконань, що деякі учні не здібні до навчання.

Директори шкіл мають бути готові до впровадження й комунікації інклюзивного шкільного духу. Освітняни також можуть бути прикладом для учнів та підтримувати інклюзію своїми ідеями.

9. Збір даних для інклюзії з увагою та повагою. Уникайте стигматизації й навішування ярликів. Міністерства освіти повинні співпрацювати з іншими міністерствами й агенціями, які займаються статистикою, щоби збирати дані про населення узгоджено й розуміти масштаби неблагополуччя маргіналізованих верств населення.

Збір даних потрібний для планування та формування бюджету для надання послуг з інклюзивної освіти.

10. Навчання від ровесників. Перехід до інклюзивного навчання нелегкий. Інклюзія – це рух від дискримінації й упереджень у бік майбутнього. Ані темп, ані особливий напрям цих змін не можуть бути нав'язані, це все має вивчатися через обмін досвідом у вчительських спільнотах, на національних форумах і регіональних та глобальних платформах. Треба працювати разом, щоби збудувати світ, який вважає різноманіття чимось вартим шани, а не проблемою, яку треба виправити.

Отже, інклюзивні заклади освіти мають визнавати і враховувати різні потреби дітей шляхом приведення у відповідність різних видів і темпів навчання а також забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки стратегії викладання, створення організаційної структури, використання ресурсів і партнерських зв'язків з їхніми громадам.

1.3. Компоненти успішної реалізації інклюзивного навчання

Компоненти успішної реалізації інклюзивного навчання:

- Філософія інклюзії, що припускає розуміння інклюзивного навчання як природного прояву гуманності та толерантності суспільства. Учитель має бути готовий до цього процесу, батькам слід добре розуміти правильність своїх дій та знати, як підтримати дитину в адаптуванні та навчанні.

Усі учасники процесу повинні розумітися на принципах інклюзивного навчання та бути позитивно налаштованими.

- Адміністративна підтримка, що передбачає взаєморозуміння та єдність шкільного керівництва, районного відділу освіти, фахівців

Інклюзивного Ресурсного Центру (ІРЦ) та фахівців закладів освіти. Учасники інклюзивного навчання повинні мати доступ до інформації та можливості обміну досвідом з країнами, де інклюзивне навчання існує вже багато років. Цей компонент дозволяє забезпечити не тільки розробку методичних і навчальних матеріалів, що враховуватимуть особливі освітні потреби учнів, а й зробить їх доступними широкому загалу працівників навчальних закладів.

- Семінари та тренінги для фахівців, що здійснюються з метою дати загальну інформацію про інклюзивне навчання, інформацію про особливості дітей з порушеннями психофізичного розвитку, а також про стратегію навчання таких дітей. Безумовно, саме проведення семінарів та тренінгів надає можливості вчителям обмінюватися власним унікальним досвідом.

- Координаційна діяльність з інклюзії передбачає те, що фахівець, наприклад, вчитель-дефектолог, який бере участь у реалізації чи моніторингу індивідуальної програми розвитку учня, проводить тренінги та доносить до вчителів школи інформацію, необхідну для успішного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

- Інтеграція традиційного та корекційного навчання – це не тільки додаткові заняття з вчителем-дефектологом, логопедом, психологом, заняття із сенсорної інтеграції, поведінкової терапії (АВА), але й активна участь вузьких спеціалістів у команді під час первинного дослідження, складання індивідуальної програми розвитку (ІПР) та індивідуального навчального плану (ІНП). Фахівець спеціальної освіти, володіючи значною освітньою базою, маючи багатий практичний досвід та використовуючи принципи поведінкової терапії, досліджує такі важливі навички дитини, як: мовлення, навички комунікації, діалогове мовлення, академічні навички, навички гри та навчання, в тому числі оцінює проблемну поведінку.

- Організація підтримки дітей з ООП у групі чи класі з інлюзивною формою навчання фахівцями пояснюється необхідністю набуття дітьми таких соціальних та академічних навичок, що їх не можна досягти простим зануренням дитини з особливими освітніми потребами в навчальне

середовище. Їм потрібна постійна підтримка та супровід фахівця-асистента вихователя/ вчителя. Введення посади «асистента вчителя» передбачено українським законодавством. Саме асистент вчителя забезпечує особистісно-орієнтований навчально-виховний процес, беручи участь у розробці індивідуальних навчальних планів і адаптуючи навчальний матеріал.

1.4. Команда психолого-педагогічного супроводу у закладі освіти

Керівник закладу освіти на підставі заяви одного з батьків або інших законних представників дитини та висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, що надається інклюзивно-ресурсним центром, утворює інклюзивний клас/групу та організовує інклюзивне навчання з урахуванням рівня підтримки, рекомендованого інклюзивно-ресурсним центром.

Для дітей з ООП, які потребують підтримки в освітньому процесі, керівник закладу освіти формує команду психолого-педагогічного супроводу та забезпечує її роботу в закладі освіти. До складу команди залучаються фахівці інклюзивно-ресурсного центру, які брали участь у проведенні комплексної оцінки. У період дистанційного навчання засідання команди можуть проходити в режимі онлайн та/або у змішаному очно-дистанційному форматі. Склад Команди супроводу визначається з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП.

Постійні учасники	Залучені фахівці
<ul style="list-style-type: none"> • директор або вихователь-методист, вихователь, • асистент вихователя, • практичний психолог, • соціальний педагог, • вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчитель-реабілітолог, батьки дитини з ООП. 	<ul style="list-style-type: none"> • медичний працівник закладу освіти, • лікар, • асистент дитини, • спеціалісти системи соціального захисту населення, • служби у справах дітей тощо

Рис. 1.1 Команда супроводу дитини з ООП закладу дошкільної освіти

Постійні учасники	Залучені фахівці
<ul style="list-style-type: none"> • директор або заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель початкових класів (класний керівник), • вчителі, • асистент вчителя, п • практичний психолог, • соціальний педагог, в • вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), • вчитель-реабілітолог, • батьки або законні представники дитини з ООП тощо 	<ul style="list-style-type: none"> • медичний працівник закладу освіти, • лікар, • асистент дитини, • спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо

Рис. 1.2 Команда супроводу дитини з ООП загальної середньої освіти

Основними принципами діяльності Команди супроводу є:

- повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП;
- дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав;
- командний підхід;
- активна співпраця з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього процесу та розробки ІПР;
- конфіденційність та дотримання етичних принципів;
- міжвідомча співпраця.

Команда супроводу виконує наступні завдання:

- збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби на етапах створення, реалізації та моніторингу виконання ІПР;
- визначення напрямів психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що можуть бути надані в межах закладу освіти на підставі висновку ІРЦ, та забезпечення надання цих послуг;
- розроблення ІПР для кожної дитини з ООП та моніторинг її виконання з метою коригування та визначення динаміки розвитку дитини;
- надання методичної підтримки педагогічним працівникам закладу освіти з організації інклюзивного навчання;

- створення належних умов для інтеграції дітей з ООП в освітнє середовище;
- проведення консультативної роботи з батьками дітей з ООП щодо особливостей їх розвитку, навчання та виховання;
- проведення інформаційно-просвітницької роботи у закладі освіти серед педагогічних працівників, батьків і дітей з метою недопущення дискримінації та порушення прав дитини, формування дружнього та неупередженого ставлення до дітей з ООП.

Основні функції учасників Команди супроводу

Адміністрація закладу освіти (директор або заступник директора з навчально-виховної роботи/вихователь-методист): формування складу Команди супроводу; призначення відповідальної особи щодо координації розроблення ІПР; організація роботи Команди супроводу; контроль за виконанням висновку ІРЦ; залучення фахівців (в тому числі фахівців ІРЦ) для надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП; контроль за виконанням завдань учасниками Команди супроводу своїх функцій; розроблення спільно з іншими учасниками Команди супроводу індивідуального навчального плану дитини з ООП; залучення батьків дитини з ООП до розроблення і погодження ІПР; оцінка діяльності педагогічних працівників, залучених до реалізації ІПР; моніторинг виконання ІПР.

Практичний психолог: вивчення та моніторинг психічного розвитку дитини з ООП; психологічний супровід дитини з ООП; надання корекційно-розвиткових послуг дитині з ООП згідно з ІПР; надання рекомендацій, консультацій та методичної допомоги педагогічним працівникам закладу освіти у роботі з дитиною з ООП; консультативна робота з батьками дитини з ООП; просвітницька робота щодо формування психологічної готовності в учасників освітнього процесу до взаємодії в інклюзивному середовищі.

Соціальний педагог: соціально-педагогічний патронаж дитини з ООП та її батьків; виявлення соціальних проблем, які потребують негайного

вирішення, при потребі, направлення до відповідних фахівців з метою надання допомоги; вивчення соціальних умов розвитку дитини з ООП; соціалізація дитини з ООП, адаптація її у новому колективі; інформування дитини з ООП та її батьків про мережу закладів позашкільної освіти, залучення дитини до участі в гуртках, секціях з урахуванням її можливостей; надання рекомендацій учасникам освітнього процесу щодо шляхів ефективної інтеграції дитини з ООП в колектив однолітків, формування позитивного мікроклімату в дитячому колективі, подолання особистісних, міжособистісних конфліктів; захист прав дитини з ООП, за відповідним дорученням представлення її інтересів у відповідних органах та службах.

Вчителі-дефектологи (вчитель-логопед, сурдопедагог, тифлопедагог, олігофренопедагог), вчитель-реабілітолог: надання корекційно-розвиткових послуг дитині з ООП, згідно ІПР; моніторинг досягнень у відповідній сфері розвитку дитини, згідно ІПР; надання рекомендацій педагогічним працівникам щодо особливостей організації освітнього процесу, реалізації корекційно-розвиткових цілей в процесі навчання, технології для досягнення кінцевих цілей навчання, визначених в ІПР та застосування адаптацій (модифікацій); консультативна робота з батьками дитини з ООП;

Вчитель початкових класів (класний керівник), вчителі предметів/вихователь: забезпечення освітнього процесу дитини з ООП з урахуванням особливостей її розвитку та ІПР; підготовка інформації для учасників засідання Команди супроводу про особливості навчально-пізнавальної діяльності дитини з ООП, її сильні сторони та потреби, результати виконання дитиною навчальної програми/освітнього плану; участь у підготовці індивідуального навчального плану дитини з ООП; розробка індивідуальної навчальної програми в закладі загальної середньої освіти та індивідуального освітнього плану в закладі дошкільної освіти; визначення спільно з іншими педагогічними працівниками рівня досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених ІПР; створення належного

мікроклімату в колективі; надання інформації батькам про стан засвоєння навчальної програми/освітнього плану дитиною з ООП.

Асистент вчителя/вихователя: спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб; участь в організації освітнього процесу дитини з ООП; участь у розробці ІПР; участь у підготовці індивідуального навчального плану та індивідуальної навчальної програми/індивідуального освітнього плану (для закладів дошкільної освіти); адаптація освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей та з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини з ООП; оцінка спільно з вчителем/вихователем рівня досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених ІПР; підготовка інформації для учасників засідання Команди супроводу за результатами спостереження за дитиною щодо її індивідуальних особливостей, інтересів та потреб; надання інформації батькам, педагогічним працівникам щодо особливостей розвитку дитини з ООП.

Батьки дитини з ООП: доведення інформації про дитину (стиль, спосіб навчання, успіхи, труднощі у виконанні домашніх завдань); прийняття участі у роботі Команди супроводу, в тому числі залучення до складання ІПР; створення умов для навчання, виховання та розвитку дитини.

Медичний працівник закладу освіти: інформування учасників Команди супроводу про стан здоров'я дитини та її психофізичні особливості; за необхідністю, здійснює збір додаткової інформації від батьків, закладу охорони здоров'я щодо стану здоров'я дитини.

Отже, робота команди супроводу спрямовується на досягнення головної мети – підготовка дитини до самостійного життя. При цьому значну увагу сконцентровують на тому, щоб допомога і підтримка у процесі навчання не перевищувала необхідну, інакше дитина стане занадто залежною від цієї підтримки.

1.5. Асистент вчителя/ вихователя в закладі освіти

В період проходження практики в інклюзивних закладах освіти увага здобувачів освіти буде зосереджена саме на діяльності асистента вчителя/ вихователя. Асистент вчителя/вихователя – це педагогічний працівник, що призначається на посаду керівником закладу освіти, має педагогічну освіту та забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу. Асистент вчителя\ вихователя, зокрема, зобов'язаний:

- забезпечувати єдність навчання, виховання та розвитку дітей;
- володіти навичками домедичної допомоги дітям;
- дотримуватися принципу конфіденційності стосовно стану здоров'я та іншої особистої інформації про дітей у закладі;
- допомагати у навчанні не лише дитині з ООП, а усім іншим дітям;
- брати участь у розбудові інклюзивного навчання разом з іншими фахівцями школи;
- може організовувати спільно з учителем/вихователем освітній процес за допомогою засобів дистанційного навчання;
- забезпечувати комунікацію школи та батьків учнів з особливими освітніми потребами.

Асистент учителя/вихователя здійснює такі функції:

– організаційну: допомагає в організації освітнього процесу в класі/групі з інклюзивним навчанням; надає допомогу учням/вихованцям з особливими освітніми потребами в організації робочого місця; організовує спільно з іншими педагогічними працівниками інклюзивне освітнє середовище в класі/групі; проводить спостереження за дитиною під час освітнього процесу та фіксує результати спостереження у щоденнику спостережень; допомагає концентрувати увагу, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю учня/вихованця з особливими освітніми потребами; співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та бере участь у розробленні

індивідуальної програми розвитку; забезпечує разом з іншими працівниками здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці; забезпечує залучення учнів з особливими освітніми потребами до заходів закладу освіти, у тому числі позакласних; веде документацію;

– навчально-розвиткову та виховну: працює в партнерстві з учителем/вихователем з метою виконання освітньої програми для досягнення учнями класу результатів навчання, формування компетентностей; забезпечує спільно з учителем єдність навчання, виховання і розвитку учнів; співпрацюючи з учителем класу/вихователем, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб учнів/вихованців; забезпечує розробку індивідуальних завдань і роздаткових матеріалів для учнів/вихованців із особливими освітніми потребами; адаптує чи модифікує (за потреби) матеріали для уроку/заняття відповідно до індивідуальної програми розвитку; сприяє соціалізації учнів/вихованців з особливими освітніми потребами та включенню їх до учнівського/дитячого колективу; сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану; стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі в науковій, технічній, художній творчості; створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому;

– діагностичну: разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку, вивчає особливості діяльності та розвитку учнів з особливими освітніми потребами; визначає сильні та слабкі сторони, потенційні можливості та бар'єри навчання; оцінює виконання індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку учня/вихованця, у тому числі слідкує за його успіхом за певний період часу, порівнює стан сформованості окремих функцій дитини в динаміці; створює індивідуальне портфоліо учня/вихованця.

– прогностичну: на основі вивчення актуального та потенційного

розвитку дитини бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку; здійснює прогноз відповідно до стану сформованості функцій дитини та її компетенцій порівняно із фіксованими прогнозами в індивідуальній програмі розвитку, у тому числі з поставленням «SMART-цілей», що передбачають: функціональність цілей (значимість для учня та доступність для досягнення в закладі освіти), відповідність теперішньому рівню розвитку, сформульованість так, щоб можна було побачити, як учень вихованець/опановує матеріал, вимірюваність та чіткі критерії, за допомогою яких можна визначити, чи досягнув учень цілі, з дотриманням правильності формулювання;

– консультативно-комунікативна: постійно спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу щодо освітнього процесу, виконання індивідуальної програми розвитку, підготовки необхідних матеріалів; здійснює двосторонню комунікацію з батьками (іншими законними представниками дитини) щодо успіхів учня/вихованця з особливими освітніми потребами, вдалих прийомів та особливостей організації освітнього процесу (при яких умовах краще концентрує увагу, необхідність водити рукою дитини при письмі, контролювати виконання завдання тощо); за дорученням керівника закладу здійснює комунікацію з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру щодо психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, консультування з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру щодо особливостей організації освітнього процесу.

Асистент учителя/вихователя не розробляє самостійно індивідуальну програму розвитку, не здійснює направлення батьків (інших законних представників) до вузьких спеціалістів, не змінює самостійно освітню траєкторію учня. Якщо асистент вчителя помічає, зокрема під час дистанційного навчання, психотравмуючі сімейні ситуації, нервозність батьків, систематичне невиконання з дітьми завдань, надмірну вимогливість до дитини або надмірну опіку тощо, він повинен повідомити про це вчителя,

практичного психолога та керівника закладу освіти.

Асистенту вчителя в закладі освіти доцільно враховувати рівні підтримки в освітньому процесі осіб з особливими освітніми потребами. Відмітимо, що дітям, які мають перший і другий рівень підтримки асистент вчителя не надається.

Таблиця 1.1

Рівні підтримки в освітньому процесі осіб з особливими освітніми потребами та особливості організації освітнього процесу

№	Рівень	Визначення	Особливості організації освітнього процесу	Примітка
1.	Перший	Діти, які мають труднощі I ступеня прояву (незначні (поодинокі))	Навчання за розкладом класу	
2.	Другий	Діти, які мають труднощі II ступеня прояву (труднощі легкого ступеня прояву)	Навчання за розкладом класу	
3.	Третій	Діти, які мають труднощі III ступеня прояву (помірного ступеня прояву)	Навчання за розкладом класу	Відвідування корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних занять за власним розкладом, узгодженим з розкладом класу. Не допускається заміна уроків на корекційно-розвиткові та психолого-педагогічні заняття
4.	Четвертий	Діти, які мають труднощі IV ступеня прояву (труднощі тяжкого ступеня прояву)	Навчання за адаптованим розкладом, що передбачає відвідування уроків класу за розкладом класу, з можливим відвідуванням окремих уроків за індивідуальним розкладом відповідно до індивідуального навчального плану	
5.	П'ятий	Діти, які мають труднощі V ступеня прояву (труднощі найтяжчого ступеня прояву)	Навчання за модифікованим розкладом, що передбачає відвідування закладу освіти відповідно індивідуальної програми розвитку з обов'язковим періодичним включенням особи в заходи закладу освіти та заходи з позашкільної діяльності з метою соціалізації.	Навчання за модифікованим розкладом, що передбачає відвідування закладу освіти відповідно індивідуальної програми розвитку з обов'язковим періодичним включенням особи в заходи закладу освіти та заходи з позашкільної діяльності з метою соціалізації. Відвідування корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних занять за власним розкладом

1.6. Організації освітнього процесу дітей з ООП в дистанційному форматі

В умовах дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами роль асистента вчителя/вихователя посилюється, оскільки такі діти потребують особливої уваги та підтримки в освітньому процесі.

В умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації іншого характеру безперервна тривалість навчальних занять при організації дистанційного навчання у синхронному форматі не повинна перевищувати для учнів:

- 1-2 класів – 2 навчальних занять по 30 хвилин або 3 – по 20 хвилин;
- 3-4 класів – 2 навчальних занять по 45 хвилин або 3 – по 30 хвилин, або 4 – по 20 хвилин;
- 5-6 класів – 2 навчальних занять по 45 хвилин або 3 – по 35 хвилин, або 4 – по 25 хвилин;
- 7-9 класів – 2 навчальних занять по 45 хвилин або 3 – по 40 хвилин, або 4 – по 30 хвилин, або 5 – по 25 хвилин;
- 10-11 класів – 3 навчальних занять по 45 хвилин або 4 – по 35 хвилин, або 5 – по 30 хвилин, або 6 – по 25 хвилин.

Відповідно до Закону України «Про освіту» заклади освіти наділені автономією, що полягає в їх самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом.

Асистент вчителя/вихователя, який є учасником команди психолого-педагогічного супроводу, забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу для дитини з ООП та в умовах дистанційного навчання продовжує виконувати свої функції, визначені у посадовій інструкції, затвердженій керівником закладу, а також виконувати функції відповідно до примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини.

Отже в умовах організації дистанційного навчання асистент вчителя/вихователя:

- організовує спільно з учителем/ями/вихователя/ми освітній процес з використанням технологій дистанційного навчання;
- забезпечує навчання учня/вихованця з особливими освітніми потребами, зокрема за потреби здійснює в межах свого педагогічного навантаження індивідуальне підключення поза часом уроку/заняття, який здійснюється онлайн, та надає додаткові пояснення, виконує разом з дитиною домашні завдання, які були їй не зрозумілі;
- надає додаткові пояснення дитині щодо виконання матеріалу, який вивчається, та завдань в окремій онлайн кімнаті, забезпечує перевірку виконання таких завдань;
- забезпечує реалізацію індивідуальної програми розвитку в межах своєї компетенції, зокрема досягнення поставлених в програмі цілей навчання, завдань на період дії ІПР, забезпечення визначених ІПР потреб, тощо;
- забезпечує в межах компетенції реалізацію індивідуального навчального плану дитини (за наявності);
- забезпечує комунікацію закладу освіти та батьків (інших законних представників дитини) з метою організації навчання учнів (вихованців) з особливими освітніми потребами;
- координує дистанційне навчання з батьками (іншими законними представниками) дитини, у тому числі завчасно попереджає про зміни розкладу, необхідні навчально-дидактичні матеріали тощо;
- здійснює підготовку матеріалів для дистанційного навчання для учнів/вихованців з особливими освітніми потребами, у тому числі консультує батьків щодо їх використання;
- забезпечує підготовку індивідуальних завдань та адаптацію навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей учня/вихованця з урахуванням умов дистанційного навчання;
- забезпечує індивідуалізацію технологій дистанційного навчання з урахуванням особливих освітніх потреб, у тому числі обирає відповідні

інструменти, консультує батьків щодо технічних особливостей їх використання з учнями/вихованцями з особливими освітніми потребами;

- асистує вчителю/вихователю під час проведення дистанційних занять, зокрема допомагає вчителю під час поділу учнів/вихованців на пари і групи в ZOOM конференціях, може приєднуватись до будь-якої пари/групи в будь-який момент, допомагати та виправляти помилки, слідкувати за підняттям рук учнів/вихованців, вмикати та вимикати мікрофони, включати демонстрацію екрану для показу презентацій та відео, слідкувати за чатом та відповідати на питання учнів та батьків, які виникають під час уроку;

- асистує вчителю при роботі з іншими учнями класу, які потребують першого рівня підтримки в закладі освіти, додаткових пояснень, індивідуального підходу, мають проблеми з опануванням матеріалу;

- надає учню/вихованцю та його батькам (іншим законним представникам) рекомендації щодо дотримання норм при користуванні комп'ютерною технікою, щодо організації робочого місця дитини;

- спільно з іншими учасниками команди супроводу бере участь у розробленні ІПР;

- забезпечує ведення щоденника спостережень за дитиною з ООП з метою відстеження динаміки розвитку та оцінки рівня досягнення цілей навчання, зазначених в ІПР;

- створює індивідуальне портфоліо учня з ООП.

Провідну роль в організації освітнього процесу під час уроку відіграє вчитель/виховател. Асистент учителя/вихователя перебуває в партнерстві з усіма педагогічними працівниками та забезпечує єдність вимог до виконання освітньої програми та забезпечення реалізації індивідуальної програми розвитку учня з особливими освітніми потребами. Його робота може будуватися на принципі Co-teaching («Спільне викладання»), при якому формується розподіл обов'язків між педагогами, що працюють в класі, зі спільним плануванням та організацією роботи, яка не виключає з процесу ні

вчителя, ні асистента вчителя, надаючи можливість використовувати сильні сторони один одного. У випадку роботи в класі вчителя та асистента вчителя Co-teaching будується за моделлю «один вчитель, одна підтримка» (One Teach, One Support), де один педагог здійснює навчання, а інший надає підтримку в освітньому процесі учням, що її потребують. Але при цьому асистент вчителя не веде самостійно урок/заняття, не дає самостійно завдань під час уроку чи домашніх завдань, не здійснює оцінювання учнів, не звільняє учнів від уроків/занять, у тому числі не складає розклад відвідування уроків/вихованців учнем з особливими освітніми потребами, не обирає самостійно навчальний матеріал та методики викладання без узгодження з вчителями/вихователями, які працюють у цьому класі.

Для дітей з особливими освітніми потребами пристосування до онлайн-навчання є важким. Для успішної адаптації до онлайн-навчання та ефективного навчання варто врахувати таке:

- Постановка цілей. Ставте досяжні цілі на кожен навчальний день.
- Розробіть модифікований варіант звичайного шкільного розпорядку дитини з ООП, адаптуйте його до дистанційного навчання.
- Використовуйте візуальні матеріали та зображення.
- Створіть візуальний розклад, за яким легко слідувати, як-от планувальник чи дошку чи навіть органайзер на планшеті. Це дозволить стежити за тим, що відбуватиметься щодня.
- Переконайтеся, що цілі включають як діяльність для школи/дитячого садка, так і для розваги.
- Цілі мають відповідати ІПР дитини з ООП.

Під час організації дистанційного навчання важливо підтримувати позитивні стосунки родинами дітей з ООП.

1. Плануйте регулярне спілкування з дітьми з ООП та їх родинами.

Дослідження показують, що позитивні стосунки між вчителем і учнем покращують навчання учнів, особливо під час стресових ситуацій. Це також вірно для онлайн-навчання. Щоб допомогти налагодити стосунки, спробуйте

запланувати регулярні зустрічі.

Залучення сім'ї має вирішальне значення для дистанційного навчання учнів з ООП. Багато сімей борються зі стресом, фінансовою нестабільністю, вони намагаються підтримувати своїх дітей у навчанні. Заплануйте час, щоб зв'язатися з родинами та запропонувати підтримку.

2. Навчати стратегіям організації, планування та саморегуляції.

Навчання стратегії полягає в тому, щоб навчити учнів з ООП вчитися дистанційно. Це може бути корисним у будь-який час і будь-якому класі.

3. Читайте та обговорюйте поточні події.

Викладаючи про поточні події, надавайте учням фактичну інформацію відповідно до віку. Наприклад, учні можуть прочитати про те, люди справляються зі стресом. Поточні події також дають учням з ООП та їх батькам можливість поговорити про свої почуття. Це може допомогти їм почуватися менш самотніми.

4. Поділіться стратегіями зменшення стресу.

Багатьом учням з ООП та їх родинам потрібна допомога в розробці стратегій зменшення стресу та боротьби з сильними емоціями. Поясніть або змодельуйте стратегії, які учні з ООП можуть спробувати разом з батьками.

В Додатку Р зазначені програми, підручники, які рекомендовані для організації дистанційного навчання дітей з ООП.

У таблиці 1.2. представлені посилання на вебінари та курси, що можуть бути корисні при підготовці до занять з дітьми з ООП

Таблиця 1.2

Вебінар та курси

<p><u>Документація асистента вчителя: принципи ведення та корисні поради</u></p>	
<p><u>Особливості створення ІПР для учнів-підлітків з ООП</u></p>	
<p><u>Побудова дистанційної взаємодії з родиною в інклюзивній освіті під час організації занять</u></p>	
<p><u>Інклюзивне навчання: робота вчителя і асистента вчителя. Курс 30 годин, підвищення кваліфікації</u></p>	

Варто зазначити, що під час війни діти з ООП потребують особливої уваги та підтримки, оскільки діти втрачають своє базове відчуття безпеки, а це, своєю чергою, суттєво впливає на їхній настрій, емоційний стан, здатність навчатися та взаємодіяти з іншими.

Наведемо поради МОН щодо підтримки дітей з ООП

1. Намагайтеся зберегти старі ритуали та відновити звичні для дитини елементи освітнього процесу.
2. Створіть нові, безпечні та комфортні для дитини ритуали, які допоможуть їй продовжити навчання
3. Приділіть увагу фізичній активності та навантаженню, згідно з можливостями дитини – робіть дихальні вправи разом
4. Дозвольте дітям розповісти про їхні страхи, занепокоєння. Наголосіть на тому, що всі емоції зараз – нормальні, їх відчувають усі.
5. Складіть соціальну історію, яка пояснить дитині, що відбувається, і запропонує послідовний, зрозумілий алгоритм дій.

Тож підсумуємо, асистент вчителя/ вихователя відіграє важливу роль під час дистанційного навчання, оскільки він забезпечує підтримку дитини з особливими потребами та допомагає їм в успішному засвоєнні матеріалу, що включає:

1. Забезпечення доступності матеріалів: підготувати та забезпечити доступ до матеріалів та ресурсів, які відповідають потребам учнів з особливими потребами.
2. Підтримка взаємодії: допомогти учням з особливими потребами взаємодіяти з вчителем та іншими учнями під час дистанційного навчання.
3. Індивідуальний підхід: працювати з учнями з особливими потребами із застосуванням індивідуального підходу, який відповідає їхнім потребам та можливостям.
4. Відстеження прогресу: відстежувати прогрес учнів з особливими потребами та повідомляти про це вчителю/вихователю і батькам.
5. Допомога з технічними питаннями: надавати допомогу учням з особливими потребами з технічними питаннями, пов'язаними з використанням комп'ютерів, програмного забезпечення та інших інструментів дистанційного навчання.
6. Взаємодія з батьками.

2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ДЕФЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ІНКЛЮЗИВНИХ ЗКЛАДАХ

2.1 Загальні положення

Практика організовується з метою формування й удосконалення практичних умінь і навичок, необхідних майбутнім працівникам закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти, соціальних служб, реабілітаційних центрів тощо.

Термін практики та її види визначаються освітньо-професійною програмою підготовки фахівців, що відображається в навчальних планах і графіках освітнього процесу.

Зміст практичної підготовки визначається її програмою. За весь час навчання здобувачі вищої освіти проходять певну кількість практик залежно від спеціальності.

Керівництво практикою здійснюють науково-педагогічні працівники академії. У разі складної епідеміологічної ситуації в країні загалом чи регіоні зокрема, уведенням карантину в групі через інфекційні захворювання, або запровадженням воєнного стану практику дозволяється проходити у змішаному або дистанційному режимі.

Заклад освіти самостійно розробляє і затверджує документи, що регламентують організацію практичної підготовки здобувачів вищої освіти з урахуванням специфіки їх підготовки.

Види, основні завдання, зміст, послідовність практик із кожної спеціальності, їх тривалість і терміни проведення визначаються відповідно до освітньо-професійних програм, навчальних планів та описані в наскрізних та робочих програмах практики.

2.2 Мета, завдання та очікувані результати практики

Мета дефектологічної навчальної практики – ознайомити та залучити здобувачів освіти до системи освітньо-корекційних послуг, залучити здобувачів освіти до безпосередньої практичної діяльності у інклюзивних закладах. Практика покликана забезпечити тісний зв'язок між теоретичною та

практичною підготовкою студентів за освітньою програмою магістратури, Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Спеціальність 016 Спеціальна освіта (02 Олігофренопедагогіка), створити умови для подальшого формування професійних компетенцій.

Основні завдання практики:

1. Закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачами у процесі навчання у магістратурі, зв'язок цих знань із практикою.
2. Розвиток професійної мотивації, професійно значущих рис і якостей особистості.
3. Набуття та відпрацювання здобувачами освіти практичних навичок організації навчально-корекційної та корекційно-виховної роботи.
4. Розвиток творчих здібностей здобувачів освіти.
5. Навчання плануванню та організації робочого часу в ході корекційно-розвиткової роботи інклюзивних закладах освіти.
6. Формування вмінь самостійно приймати професійно значущі рішення.
7. Вчити спостерігати і аналізувати навчально-виховний, корекційно-розвитковий реабілітаційний та інші процеси.
8. Вивчати вікові та індивідуальні особливості учнів з ООП, здійснювати індивідуальний підхід до окремих учнів.
9. Розробляти і реалізовувати комплексні програми формування соціальних, комунікативних та здоров'язберігаючих життєвих компетенцій у дітей, підлітків і дорослих з особливими освітніми потребами.

Проходження здобувачами освіти цього виду практики спрямоване на досягнення таких результатів навчання (РН):

РН 1. Здійснювати аналіз еволюційних процесів у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання наявних проблем.

РН 2. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових

та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах.

РН 3. Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.

РН 4. Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання розвитку дітей, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рівень освітньої підтримки.

РН 6. Встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти на засадах партнерства.

РН 9. Вільно спілкуватись усно і письмово українською та іноземною мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

РН 10. Відшукувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

РН 12. Організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища

РН 13. Розробляти та реалізовувати заходи зі створення безпечного і здоров'язберезувального освітнього середовища, забезпечувати його якість та ефективність освітнього процесу з урахуванням особливих освітніх потреб, можливостей та здібностей дітей.

РН 14. Створювати та реалізовувати наукові розробки та/або освітні проекти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами

РН 15. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість

PH 16. Розробляти програми індивідуального розвитку, впроваджувати їх, оцінювати якість; уміти конструювати і реалізовувати адекватні потребам дитини перших років життя з особливостями психофізичного розвитку освітній маршрут та індивідуальну програму

PH 17. Панувати, організовувати і впроваджувати заходи з формування комунікативних компетенцій в осіб з порушеннями інтелекту

PH 18. Розробляти і реалізовувати комплексні програми формування соціальних життєвих компетенцій у підлітків і дорослих з особливими освітніми потребами.

PH 19. Готовність до оволодіння інформацією освітньо-професійного характеру в режимі онлайн, уміння здійснювати фахову діяльність з використанням сучасних ІТ технологій з метою підвищення власної психолого-педагогічної кваліфікації та надання діагностичних і консультативних послуг.

Інтегральна компетентність, що формується під час проходження практики:

Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Загальні компетентності (ЗК), що формуються у здобувачів освіти під час проходження практики:

ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК), що формуються у здобувачів освіти під час проходження практики:

СК-1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-2. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методики і

технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами (залежно від спеціалізації).

СК-3. Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.

СК-11 Здатність до прийняття, аналізу, апробації та впровадження інноваційних діагностичних і корекційно-розвивальних технологій вивчення розвитку дітей раннього віку з обмеженими можливостями

СК-12 Здатність створювати й ефективно використовувати спеціальне освітнє середовище в освітній організації, закладі охорони здоров'я, у відповідності з рекомендаціями інклюзивно-ресурсних центрів про створення спеціальних освітніх умов для дітей з особливими освітніми потребами; конструювати і реалізовувати адекватні потребам дитини перших років життя освітній маршрут та індивідуальну програму

СК-13 Здатність формувати комунікативні компетенції в осіб з порушеннями інтелекту для їх успішної адаптації, соціалізації і особистісного розвитку.

СК-14 Здатність формувати життєві і соціальні компетенції у підлітків і дорослих з особливими освітніми потребами з метою їх особистісного розвитку.

СК-15 Здатність до виконання освітніх і професійних обов'язків з використанням дистанційних форм синхронної асинхронного навчання, включно з навчальною, діагностичною, консультативною роботою.

У процесі практики здобувачі освіти опановують наступні професійні види діяльності:

- проектно-прогностичні: уміння прогнозувати розвиток і виховання дитини, результати певних педагогічних впливів; уміння ставити цілі і формувати завдання педагогічної діяльності; уміння планувати і складати плани роботи з дітьми, педагогами, батьками та ін.

- організаційні: уміння дистанційно організувати різноманітні

види діяльності з дітьми, налагоджувати свою діяльність; уміння впорядковувати робоче місце тощо;

- методичні: володіння методами і прийомами дистанційної роботи з дітьми за допомогою веб-ресурсів, відео матеріалів, презентацій та ін., уміння здійснювати індивідуальний підхід, розвивати творчі здібності, активізувати пізнавальну діяльність;

- діагностичні: уміння вивчати особистість дитини, умови і засоби педагогічного процесу, педагогічну документацію; уміння аналізувати діяльність дітей і дорослих, продукти діяльності, уміння розробляти і дистанційно використовувати методи науково-педагогічних досліджень тощо;

- захисні: уміння створювати сприятливі умови для здорового способу життя, створювати позитивний емоційний клімат, охороняти нервову систему дітей тощо;

- дослідницькі: уміння створювати персоніфікований план розвитку, навчання і виховання; уміння вивчати і узагальнювати передовий педагогічний досвід, володіння педагогічною рефлексією;

- корекційні: уміння вести корекційно-виховну та навчальну роботу з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку;

- прикладні: уміння використовувати веб-середовище дистанційного навчання, інформаційно-комунікаційні технології дистанційного навчання, корекційні технології дистанційного навчання у режимі синхронного та асинхронного навчання для виконання обов'язків та асистента вчителя дітей з порушеннями психофізичного розвитку; виготовляти навчальні та дидактичні матеріали, естетично подавати їх дітям з урахуванням дистанційної форми навчання.

2.3 Організація практики

Дефектологічна практика (в спеціальних та інклюзивних закладах) проходить протягом 1 та 2 семестру. На практику відводиться 300 год (10

кредитів ECTS). На семестр – 150 год (15 кредитів ECTS). Форма атестації – залік із оцінкою.

В процесі практики магістрант має можливість безпосередньо спостерігати або онлайн за роботою в інклюзивному середовищі, що має важливе значення для формування особистості майбутнього вчителя та науковця.

Під час проходження практики здобувачі освіти аналізують і узагальнюють практичний досвід педагогів галузі, планують власну освітню роботу з організації корекційно-педагогічної діяльності, ознайомлюються з діяльністю асистента вихователя та асистента вчителя, систематизують свої теоретичні знання та на практиці узагальнюють знання з функціонування команди психолого- педагогічного супроводу в інклюзивному закладі освіти, під керівництвом проводять тестування навичок та вчаться складати індивідуальну програму розвитку (ІПР).

Базами практики є інклюзивні заклади дошкільної освіти або інклюзивні класи загальноосвітніх шкіл різних форм власності.

Відповідальність за загальний контроль практики покладається на керівника закладу вищої освіти. Безпосередню організацію практики та контроль за її проведенням в Академії здійснює завідувач практики, який за рішенням ректора може бути підпорядкований проректору з науково-педагогічної роботи.

Викладачі-керівники практики від Академії:

- розробляють програми практики на основі освітньо-професійної програми, освітньо-наукової програми, навчального плану;
- складають графіки та розробляють плани практики;
- забезпечують проведення всіх організаційних заходів перед початком практики: настановчі конференції (ознайомлення практикантів із необхідною документацією: програма практики, щоденник, методичні рекомендації тощо), інструктажі з техніки безпеки;
- закріплюють практикантів за робочими місцями, здійснюють

методичне керівництво та контроль за їхньою діяльністю;

- разом із працівниками баз практик ведуть спостереження уроків і занять практикантів, обговорюють, аналізують і оцінюють їх;
- контролюють виконання практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку;
- перевіряють та оцінюють звітну документацію здобувачів вищої освіти.

Здобувачі вищої освіти під час проходження практики зобов'язані:

- до початку практики одержати від викладача-керівника консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно пройти медогляд;
- своєчасно прибути на базу практики;
- цілком виконувати всі завдання, передбачені програмою практики; дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки на базі практики;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- своєчасно здати звітну документацію із практики.

2.4. Організація та проведення практики у дистанційному режимі

Мета дистанційного навчання полягає в наданні освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій відповідно до державних стандартів вищої освіти.

Для організації та проведення практики у дистанційному режимі використовуються синхронний та асинхронний формат. У роботі із здобувачами освіти можуть бути використані такі платформи як ZOOM, Google Meet, Skype, Google Classroom, месенджери Viber, Telegram, електронна пошта тощо.

Безпосереднє відвідування здобувачем освіти бази практики організовується в залежності від умов роботи закладу. Як правило, здобувач освіти підключається за допомогою визначених закладом освіти платформ до

синхронного або асинхронного дистанційного навчання, переглядає відеоролики занять та консультації, приймає участь у засіданнях команди психолого-педагогічного супроводу, педагогічної ради, інших заходах.

Здобувачі освіти вивчають матеріали, розміщені на сайтах закладів освіти-баз практики, розробляють конспекти корекційних занять, інформаційні листівки для батьків дітей тощо. У ході практики студент-практикант може скласти плани конспекти уроків, конспекти спостережень уроків, готує записи онлайн занять/уроків або презентації до них, проводить аналізи онлайн занять/уроків своїх та однокласників. Здобувачі освіти зв'язок з керівником практики відбувається за допомогою дистанційних онлайн-платформ. У дистанційному форматі організації дають можливість практикантам познайомитися з плануючою та обліково-звітною документацією педагога.

Під час практики здобувачі освіти складають психолого-педагогічну характеристику на дітей з ООП в закріпленому класі/групі на основі онлайн-спостережень, бесід із батьками та педагогами закладу освіти. Проводять опитування за допомогою гул-форм для створення ІПР. Ведуть журнал за підсумками онлайн-спостережень, аналізують особливості поведінки дітей з ООП на основі переглянутих відео.

План практики.

Тижні	Зміст роботи	Відповідальні
1	Ознайомлення з сайтом закладу, режимом роботи закладу, знайомство з класом/групою, викладачами/вихователями, вивчення документації, а також складання перспективного плану на період практики.	Керівники підгруп
2	Ознайомлення з документацією асистента вчителя/асистента вихователя, механізмом створення індивідуальної програми розвитку (ІПР) дитини з особливими освітніми потребами в закріпленому інклюзивному класі/групі; ознайомлення з режимом роботи команди психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами; ознайомлення з планом виховної роботи в закріпленому класі/групі; знайомство з інформацією про потенціальні можливості,	Керівники підгруп

	потреби, особливості організації освітнього процесу з кожною окремою дитиною з ООП.	
3	Ознайомлення з календарними планами вчителів з предметів та підбір адаптованого чи модифікованого матеріалу для проведення робочих і відкритих уроків/занять; планування системи уроків за темами, визначення термінів проведення робочих і відкритих уроків/занять.	Керівники підгруп
4	В онлайн режимі відвідування та аналіз уроків/занять в інклюзивному класі/групі, аналіз роботи асистента вчителя/асистента вихователя, корекційних заняттях та відвідування та аналіз діяльності інших здобувачів освіти, ведення записів уроків/занять, ведення журналу спостережень за учнями/вихованцями з ООП у закріпленому класі/групі чи під час обстеження, участь в їх обговоренні. Проведення онлайн уроків/занять, передбачених навчальним планом, в якості асистента вчителя/асистента вихователя чи проведення корекційно-розвиткового заняття	Керівники підгруп
5	В онлайн режимі відвідування та аналіз уроків/занять в інклюзивному класі/групі, аналіз роботи асистента вчителя/асистента вихователя, корекційних заняттях та відвідування та аналіз діяльності інших здобувачів освіти, ведення записів уроків/занять, ведення журналу спостережень за учнями/вихованцями з ООП у закріпленому класі/групі чи під час обстеження, участь в їх обговоренні. Проведення онлайн уроків/занять, передбачених навчальним планом, в якості асистента вчителя/асистента вихователя чи проведення корекційно-розвиткового заняття	Керівники підгруп
6	В онлайн режимі відвідування та аналіз уроків/занять в інклюзивному класі/групі, аналіз роботи асистента вчителя/асистента вихователя, корекційних заняттях та відвідування та аналіз діяльності інших здобувачів освіти, ведення записів уроків/занять, ведення журналу спостережень за учнями/вихованцями з ООП у закріпленому класі/групі чи під час обстеження, участь в їх обговоренні. Проведення онлайн уроків/занять, передбачених навчальним планом, в якості асистента вчителя/асистента вихователя чи проведення корекційно-розвиткового заняття	Керівники підгруп
7	В онлайн режимі відвідування та аналіз уроків/занять в інклюзивному класі/групі, аналіз роботи асистента вчителя/асистента вихователя, корекційних заняттях та відвідування та аналіз діяльності інших здобувачів освіти,	Керівники підгруп

	<p>ведення записів уроків/занять, ведення журналу спостережень за учнями/вихованцями з ООП у закріпленому класі/групі чи під час обстеження, участь в їх обговоренні.</p> <p>Проведення онлайн уроків/занять, передбачених навчальним планом, в якості асистента вчителя/асистента вихователя чи проведення корекційно-розвиткового заняття</p>	
8	<p>Підбір та підготовка до організації діяльності, яка сприяє включенню учня з ООП в діяльність класу/групи; визначення теми виховного заходу, розробка змісту, плану підготовки до нього з включенням усіх дітей класу/групи, визначення термінів проведення; відвідування виховних заходів, що проводяться іншими здобувачами освіти, участь в обговоренні та оцінці</p>	Керівники підгруп
9	<p>В онлайн режимі відвідування та аналіз уроків/занять в інклюзивному класі/групі, аналіз роботи асистента вчителя/асистента вихователя, корекційних заняттях та відвідування та аналіз діяльності інших здобувачів освіти, ведення записів уроків/занять, ведення журналу спостережень за учнями/вихованцями з ООП у закріпленому класі/групі чи під час обстеження, участь в їх обговоренні.</p> <p>Проведення онлайн уроків/занять, передбачених навчальним планом, в якості асистента вчителя/асистента вихователя чи проведення корекційно-розвиткового заняття.</p>	Керівники підгруп
10	<p>В онлайн режимі відвідування та аналіз уроків/занять в інклюзивному класі/групі, аналіз роботи асистента вчителя/асистента вихователя, корекційних заняттях та відвідування та аналіз діяльності інших здобувачів освіти, ведення записів уроків/занять, ведення журналу спостережень за учнями/вихованцями з ООП у закріпленому класі/групі чи під час обстеження, участь в їх обговоренні.</p> <p>Проведення онлайн виховного заняття, в якості асистента вчителя/асистента вихователя чи проведення корекційно-розвиткового заняття</p>	Керівники підгруп
11	<p>Вивчення та аналіз спеціальної навчально-методичної та наукової літератури;</p> <p>проведення експериментальних робіт і збір матеріалу для курсової чи дипломної роботи; консультації з науковим керівником і викладачами-керівниками практики.</p>	Керівники підгруп
12	<p>Проведення психолого-педагогічного вивчення учнів з ООП у закріпленому класі/групі, оформлення характеристики та опитування за допомогою гул-форм.</p>	Керівники підгруп
13	<p>Участь в онлайн засіданні команди психолого-педагогічного супроводу</p>	Керівники підгруп

14	Створення плану роботи з батьками дитини з ООП на основі вивченої інформації та потреб.	Керівники підгруп
15	Підсумкова конференція з практики за допомогою онлайн-платформ.	Керівники підгруп

Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційної практики в інклюзивному закладі під час навчальних та корекційно-розвиткових занять, консультацій, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації в синхронному або асинхронному режимах.

Дистанційне спілкування з особами із особливими освітніми потребами може передбачати залучення здобувачами освіти допоміжних технологій дистанційного навчання (озвучування даних з екрану, голосове введення тексту, субтитри, клавіатури зі спеціальними можливостями тощо) з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів учнів з ООП.

Здобувачі освіти завжди можуть отримати індивідуальні консультації від керівників практики у зручний для них час засобами онлайн-зв'язку (Zoom, Viber та інші платформи для організації відеоконференцій на розсуд керівника практики та можливостей практикантів).

Організація освітнього процесу під час практики здійснюється з дотриманням вимог законодавства про освіту, захист персональних даних, а також санітарних правил і норм (щодо формування розкладу навчальних занять, рухової активності, вправ для очей, безперервної тривалості навчальної діяльності з технічними засобами навчання).

3. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДЕФЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАКЛАДАХ

3.1 Зміст практики

Програма практики в закладах освіти з інклюзивним навчанням передбачає проведення настановчої конференції, знайомство з закладом, складання індивідуального плану проходження практики, підготовка

та проведення 6 відкритих уроків, зокрема одного виховного заходу, оформлення щоденника та звітної документації, відвідування заходів інших практикантів, підготовка та участь у звітній конференції.

Завдання педагогічної практики рівномірно розподіляються протягом терміну проходження і відображається у щоденнику з педагогічної практики.

1. Навчально-методична робота

Зміст навчально-методичної роботи:

- ознайомлення з режимом роботи закладу, знайомство з класом/групою, викладачами/ вихователями, вивчення документації, а також складання перспективного плану на період практики;

- відвідування та аналіз уроків/занять в інклюзивному класі/групі, аналіз роботи асистента вчителя/асистента вихователя, корекційних заняттях та відвідування та аналіз діяльності інших здобувачів освіти, ведення записів уроків/занять, ведення журналу спостережень за учнями/вихованцями з ООП у закріпленому класі/групі чи під час обстеження, участь в їх обговоренні. Весь обсяг виконаної роботи студенти фіксують у щоденнику;

- ознайомлення з документацією асистента вчителя/асистента вихователя, механізмом створення індивідуальної програми розвитку (ІПР) дитини з особливими освітніми потребами в закріпленому інклюзивному класі/групі;

- ознайомлення з режимом роботи команди психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами;

- знайомство з інформацією про потенціальні можливості, потреби, особливості організації освітнього процесу з кожною окремою дитиною з ООП;

- ознайомлення з календарними планами вчителів з предметів та підбір адаптованого чи модифікованого матеріалу для проведення робочих і відкритих уроків/занять;

- вивчення програмного матеріалу, вивчення методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу з дітьми з ООП

в інклюзивних умовах;

- планування системи уроків за темами, визначення термінів проведення робочих і відкритих уроків/занять;
- розробка серії конспектів уроків/занять, що враховують індивідуальні потреби дитини з ООП;
- підбір готових і виготовлення наочних засобів, мета яких максимально враховуючи індивідуальні особливості учня розкрити тему уроку/заняття;
- підбір та підготовка до організації діяльності, яка сприяє включенню учня з ООП в діяльність класу/групи;
- проведення 6 відкритих уроків/занять, передбачених навчальним планом у тому числі одного виховного заняття, в якості асистента вчителя/асистента вихователя чи проведення корекційно-розвиткового заняття;
- відвідування відкритих уроків/занять інших здобувачів освіти, участь в їх обговоренні та оцінці;
- проведення психолого-педагогічного вивчення учнів з ООП у закріпленому класі/групі та оформлення характеристики/тестування;
- ведення педагогічного щоденника, журналу спостережень за дітьми з ООП, оформлення всієї документації, передбаченої робочою програмою;
- участь в загальних заходах закладу і надання методичної допомоги школі, дитячому садочку.

2. *Виховна робота* передбачає наступні види робіт:

- ознайомлення в перший тиждень практики з планом виховної роботи в закріпленому класі/групі ;
- відвідування та участь у всіх виховних заходах в класі/групі;
- визначення теми виховного заходу, розробка змісту, плану підготовки до нього з включенням усіх дітей класу/групи, визначення

термінів проведення;

- проведення залікового заходу, головною метою якого має стати включення учнів з ООП у колектив однолітків, та його обговорення;
- відвідування виховних заходів, що проводяться іншими здобувачами освіти, участь в обговоренні та оцінці;

3. *Дослідницька робота*

Зміст дослідницької роботи передбачає:

- вивчення аналіз спеціальної навчально-методичної та наукової літератури;
- проведення експериментальних робіт і збір матеріалу для тез, статей, курсової чи дипломної роботи;
- обговорення оформлення результатів дослідницької роботи;
- консультації з науковим керівником і викладачами-керівниками практики.

Здобувачі вищої освіти під час практики проводять відкриті заходи відповідно до плану проходження практики та графіку проведення уроків/занять згідно розкладу занять школи, дитячого садочку, керівництво та контроль проведення відкритих заходів керівником практики також проводиться відповідно до графіка, аналіз конспектів уроків/занять та проведеного заходу можуть проводитись за межами закладу в визначений методистом час. У додатках представлені методичні матеріали, що можуть бути корисні при оформленні документації та розробці занять та уроків.

3.2. Підбиття підсумків практики

Після закінчення практики організовується підсумкова конференція, на якій присутні здобувачі освіти, керівники практики. На підсумковій конференції старости підгруп з кожної бази практики виступають з колективним звітом практики, доповідають про виконання завдань практики, аналізують досвід роботи, вказують на труднощі та особливості, які виявилися при проходженні практики. В ході звіту демонструють фотографії,

відеоматеріали тощо, які зроблені в ході практики.

Керівники практики оцінюють роботу здобувачів освіти під час практики, висловлюють побажання. Далі здобувачі освіти здають звітну документацію своєму викладачу-керівнику практики. Документація повинна бути оформлена належним чином та оформлена в повному комплекті.

Обов'язковим робочим документом практиканта є щоденник з практики. У ньому планується педагогічна, організаторська діяльність здобувача освіти, діяльність дитини з ООП або дитячого колективу, розкривається методична сутність проведених справ, аналізується кожен день практики і окремі педагогічні ситуації, робляться висновки, узагальнення, намічаються педагогічні перспективи. Він також призначений для накопичення сучасних методичних матеріалів, використовуваних в роботі фахівця з організації інклюзивного навчання. Цей робочий документ виступає і як засіб зв'язку теорії з практикою. На навчальних заняттях з педагогічних і психологічних дисциплін використовуються спостереження, зроблені на практиці, аналізується цікавий досвід роботи установ, обговорюються складні педагогічні ситуації. У щоденнику можна фіксувати: аналіз планів виховної роботи; планів роботи дефектолога, асистента вчителя та асистента вихователя; нові дидактичні й виховні прийоми та методи; педагогічні знахідки в оформленні кабінетів тощо. Щоденник ведеться у вільній формі.

До нього записуються всі види робіт, які виконує здобувач освіти на практиці, починаючи з настановчої конференції, згідно із завданнями практики та шляхами їх реалізації. Записи ведуться щоденно безпосередньо при виконанні завдань: фотографії занять, виховних заходів; аналіз занять, заходів і документів тощо. Записи повинні бути обґрунтованими і розгорнутими. Наприкінці кожного дня в щоденник записується висновок.

За підсумками практики здобувачі освіти здають наступну документацію:

1. Щоденник, в якому фіксується організація та зміст освітньої роботи, а саме: місце проходження педпрактики (№ школи, клас/група);

список дітей з ООП класу/групи; розклад занять з фахівцями, спостереження за педагогічною діяльністю вчителя класу/вихователя, асистента вчителя/асистента вихователя, конспекти 6 уроків/занять, у том числі виховного заняття.

2. Психолого-педагогічну характеристику на дітей з ООП в закріпленому класі/групі.

3. Результатит опитування для створення ІПР.

4. Журнал спостережень за дитиною з ООП в закріпленому класі/групі.

5. План роботи із батьками.

За підсумками проходження педагогічної практики здобувачі освіти також можуть готувати стенди, на яких розміщують фотографії, малюнки, цікаві роботи дітей, методичні знахідки тощо.

Оцінювання здобутих компетентностей магістрів здійснюється відповідно до вимог кредитної трансферно-накопичувальної системи організації освітнього процесу. Форми контролю: поточний контроль – перевірка магістрантів на базі практики та виконаних ними завдань; підсумковий контроль – перевірка звітної документації, залік з оцінкою.

Здобувачі освіти, який не завжди мають можливість доєднатись до онлайн-зустрічей у режимі реального часу під час дистанційного проходження практики можуть надсилати виконані завдання у зручний для них час.

Шкала оцінювання практики за семестр (ECTS та національна):

Оцінки за накопичувальною стобальною шкалою	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	Залік
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F		не зараховано з обов'язковим повторним вивченням

Критерії оцінювання здобутих компетентностей здобувачів освіти

№ з\п	Форми роботи	Критерії оцінювання	Рейтинговий бал	мін-тах	Еквівалент оцінки за національною шкалою
1.	Щоденник педагогічної практики	Задовільний	12-14	12-20	«3»
		Середній	15-17		«4»
		Високий	18-20		«5»
2.	Аналіз і розробка конспектів занять	Задовільний	12-14	12-20	«3»
		Середній	15-17		«4»
		Високий	18-20		«5»
3.	Результати опитування	Задовільний	12-14	12-20	«3»
		Середній	15-17		«4»
		Високий	18-20		«5»
4.	Журнал спостережень	Задовільний	12-14	12-20	«3»
		Середній	15-17		«4»
		Високий	18-20		«5»
5.	План роботи із батьками	Задовільний	12-14	12-20	«3»
		Середній	15-17		«4»
		Високий	18-20		«5»
	Усього:			60-100	

ПІСЛЯМОВА

Основою інклюзивної освіти є, звісно, виключення дискримінації осіб з особливими потребами та забезпечення якісної освіти. Шлях та швидкість розповсюдження інклюзивної освіти залежить від багатьох чинників, наприклад, від культурних традицій, від рівня соціально-економічного розвитку та сильної соціальної політики, яка забезпечує гідний рівень життя.

Перевагами інклюзивної освіти дітей з ООП є: можливість у ширшому діапазоні ознайомлюватися із життям; розвиток навичок спілкування та нестандартного мислення (як у дітей з особливостями психофізичного розвитку, так і в їх однолітків з нормотиповим психофізичним розвитком; поліпшення когнітивного, мовленевого, соціального та емоційного розвитку дітей з ООП; оволодіння новими вміннями та навичками відбувається функціонально.

Для батьків дітей з ООП інклюзивна освіта надає можливість для співпраці й активного залучення до життя громади; забезпечує можливість вибору в прагненні забезпечити якісну освіту своїй дитині; надає стимули й заохочує до спілкування з іншими батьками для отримання підтримки й інформації; допомагає сформулювати чітку мету й створити реальне майбутнє для своєї дитини.

Отже, навчання в інклюзивних освітніх закладах є корисним як для дітей з особливими потребами, так і для дітей з нормотиповим психофізичним розвитком, членів родин та суспільства в цілому. Як свідчать дослідження, в інклюзивних класах наголос робиться на розвиткові сильних якостей і талантів дітей. У процесі навчання враховуються перспективи майбутнього розвитку дитини, актуальність засвоєння певної форми соціальної поведінки, індивідуальні уподобання і наміри.

Дані методичні настанови спрямовані на опановання здобувачами освіти професійних видів діяльності та в майбутньому сприяння розвитку інклюзії.

ГЛОСАРІЙ

Адаптація змісту навчального предмета (інтегрованого курсу) (адаптація) – зміна методів і способів навчання, рівня складності завдань з урахуванням індивідуальних потреб учнів з особливими освітніми потребами (далі – учні) без зміни загального обсягу навчального навантаження та очікуваних результатів навчання;

Автоматизована система інклюзивно-ресурсних центрів (АС «ІРЦ») – автоматизована система збирання, оброблення, зберігання та захисту інформації щодо осіб з особливими освітніми потребами та суб'єктів освітньої діяльності, що формується (створюється) та використовується для забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття освіти;

Асинхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому інтерактивні освітні платформи, електронну пошту, форуми, соціальні мережі тощо;

Безбар'єрність – загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності;

Електронні освітні ресурси з навчальних предметів (інтегрованих курсів) – засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних системах, які відтворюються за допомогою електронних технічних засобів і можуть застосовуватися в освітньому процесі при вивченні окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів);

Електронне освітнє середовище – сукупність умов навчання, виховання та розвитку учнів, що забезпечуються за допомогою сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій;

Дистанційне навчання – організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій;

Технології дистанційного навчання – комплекс освітніх технологій (технології розвивального, проєктного, змішаного, диференційованого, програмованого, модульного навчання тощо), а також інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій, що дають можливість реалізувати процес дистанційного навчання в закладах освіти.

Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план;

Індивідуальна програма розвитку – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання;

Індивідуальний навчальний план – документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої

програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів;

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників;

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей;

Корекційно-розвиткові послуги (допомога) – комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення;

Комплексна оцінка – збір та інтерпретація інформації про особливості розвитку особи з метою визначення її особливих освітніх потреб та визначення її освітніх труднощів, розроблення рекомендацій щодо її індивідуальної освітньої траєкторії, модифікації чи адаптації освітньої програми (навчальних предметів), організації освітнього середовища, особливостей організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг;

Медіатека – бібліотека цифрових носіїв інформації або комп'ютерного та мультимедійного обладнання, підключеного до Інтернету, що використовується під час освітнього процесу;

Модифікація змісту навчального предмета (інтегрованого курсу) (модифікація) – зміна змісту (шляхом спрощення, виключення, об'єднання тощо) навчання з урахуванням особливих освітніх потреб учнів із зміною загального обсягу навчального навантаження та очікуваних результатів навчання;

Мобільний інклюзивно-ресурсний центр – автомобільний транспортний засіб спеціального призначення, обладнаний для проведення комплексної оцінки та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб з особливими освітніми потребами;

Особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту;

Освітні труднощі – труднощі у навчанні, які впливають на процес здобуття освіти та результати навчання здобувачів освіти відповідного року навчання;

Оцінка потреби учня в наданні підтримки (далі – оцінка) – процес визначення потреби учня в наданні йому підтримки в освітньому процесі та її рівня;

Психолого-педагогічні послуги – комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, іншими фахівцями;

Підтримка в освітньому процесі – підтримка, що надається здобувачам освіти постійно або тимчасово та передбачає створення для них сприятливих для навчання умов у закладі освіти, а також здійснення додаткових заходів, спрямованих на подолання їх освітніх труднощів, у тому числі тих, що виникли внаслідок психологічної травми;

Психолого-педагогічний супровід – комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачених індивідуальною програмою розвитку;

Рівні підтримки – обсяг тимчасової або постійної підтримки учнів в освітньому процесі відповідно до їх особливих освітніх потреб, що надається в закладі освіти;

Ресурсна кімната – спеціально облаштована кімната (частина кімнати), що має відповідний розподіл функціональних зон, призначена для розвитку учнів з особливими освітніми потребами, гармонізації їх психоемоційного стану та психологічного розвантаження, надання (проведення) індивідуальних та/або групових психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (занять);

Розумне пристосування – запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами;

Універсальний дизайн у сфері освіти – дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навч.-метод. посібник/ Н. М. Дятленко , Н. З. Софій, О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда ; за заг.ред. М. Ф. Войцехівського. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
2. Данілавічюте Є. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі. Київ : ТОВ «Фірма «ЕСЕ», 2012. 239 с.
3. Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів : Постанова КМУ від 22.08.2018р. № 617. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 07.12.2022).
4. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: Навчально-методичний посібник/ за заг.ред. В. І. Шинкаренко. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2013. 96 с.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. URL : <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (дата звернення 05.12.2022).
6. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад. О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.
7. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / за заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ : Всеукраїнська благодійна організація «Благодійний фонд Порошенка». 2018. 252 с.
8. Положення про організацію освітнього процесу від 31.08.2020 р. / Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. URL : <http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/osvitni%20proces.pdf> (дата звернення : 05.12.2022).

9. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради від 08.07.2022 р. / Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. URL : http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/pologennya_practica.pdf (дата звернення : 05.12.2022).

10. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навч. посіб. Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.

11. Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання : Лист МОН України від 02.01.2013 № 1/9-1.

12. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг : Закон України від 23.05.2017 № 2053-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-19#Text> (дата звернення 07.12.2022).

13. Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : Постанова КМУ від 09.08.2017 № 588. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 07.12.2022).

14. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання : Наказ МОН України від 01.10.2010 № 912. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення 07.12.2022).

15. Про затвердження положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України : Наказ МОН України від 08.04.1993 № 93 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text> (дата звернення: 05.12.2022).

16. Про затвердження Примірного переліку корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання для спеціальних закладів освіти :

Наказ МОН України від 22.03.2018 № 271. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0271729-18#Text> (дата звернення 07.12.2022).

17. Про затвердження Умов допуску асистента учня (дитини) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимог до нього Наказ Міністерства освіти і науки України від 17.11.2021 № 1236. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-22#Text> (дата звернення 07.12.2022).

18. Про надання грифів Міністерства освіти і науки України навчальній літературі для дітей з особливими освітніми потребами : Наказ МОН України від 26.09.2016. № 1148. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0476729-16#Text> (дата звернення 07.12.2022).

19. Про надання роз'яснення стосовно тривалості уроків в інклюзивних класах, функціональних обов'язків асистента вчителя : Лист Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти МОН України від 05.02.2018 № 2.5-281.

20. Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 779. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 07.12.2022).

21. Роз'яснення щодо тривалості уроків в інклюзивних класах та функціональних обов'язків асистента учителя : Лист-роз'яснення МОН України від 05.02.2018 № 2.5.-281.

22. Сак Т. В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі : навч.-метод. посібн. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 168 с.

23. Спільне викладання в інклюзивному класі : метод. матеріали. / уклад. Н.З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 70 с.

24. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами : метод. посіб. / за заг. ред Н.З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 66 с.

25. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навч.-наоч. посіб. / уклад. Т. Скрипник. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 56 с.

26. Щодо методичних рекомендацій з організації психолого-педагогічного консиліуму для проведення повторної комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини : Лист МОН від 16.06.2020 № 1/9-328.

27. Щодо Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами : Лист МОН України від 29.11.2017 № 1/9-639.

28. Щодо посадових обов'язків асистента вчителя : Лист МОН молоді та спорту України від 25.09.2012 № 1/9-675. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-675736-12#Text> (дата звернення 07.12.2022).

ДОДАТОК А

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ*Зразок оформлення титульної сторінки*

**Міністерство освіти і науки України
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

Кафедра спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти

ДОКУМЕНТАЦІЯ

з практики в закладі освіти з інклюзивним навчанням

Здобувача вищої освіти _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Курсу, групи _____

освітнього ступеня магістр
спеціальність 016 Спеціальна освіта

Викладач-керівник практики: П.І.Б. (повністю) _____

Харків 20__

ДОДАТОК Б

Приклад посадової інструкції асистента вчителя

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

1. Асистент вчителя повинен мати вищу педагогічну освіту та пройти курсову підготовку щодо роботи в умовах інклюзії.
2. Асистент вчителя безпосередньо підпорядковується заступнику директора з навчально-виховної роботи, працює у співпраці з учителем інклюзивного класу.
3. У своїй діяльності асистент вчителя керується Конституцією та Законами України, Указами Президента України, рішеннями Кабінету Міністрів України, органів управління освітою всіх рівнів з питань освіти і виховання учнів, запровадження інклюзивної освіти, правилами та нормами охорони праці, санітарно-технічним, техніки безпеки і пожежної безпеки, а також Статутом і локальними правовими актами школи (в тому числі Правилами внутрішнього трудового розпорядку, наказами, розпорядженнями директора, цією посадовою інструкцією), трудовим договором (контрактом).
4. Асистент учителя дотримується конвенції ООН про права дитини.

2. ФУНКЦІЇ.

Здійснює функції:

2.1. Організаційну:

- допомагає в організації навчально-виховного процесу в класі з інклюзивним навчанням;
- надає допомогу учням з особливими освітніми потребами в організації робочого місця;
- проводить спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб;
- допомагає концентрувати увагу, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю учня;

- співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та приймають участь у розробленні індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану;
- забезпечує разом з іншими працівниками здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці;
- веде встановлену педагогічну документацію.

2.2. Навчально-розвиткову:

- співпрацюючи з вчителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб учнів;
- здійснює соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію учнів;
- сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану;
- стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі у науковій, технічній, художній творчості;
- створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому.

2.3. Діагностичну:

- разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку, вивчає особливості діяльності і розвитку дітей з особливими освітніми потребами, оцінює навчальні досягнення учня;
- оцінює виконання індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку учня.

2.4. Прогностичну:

- на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини приймає участь у розробленні індивідуальної програми розвитку.

2.5. Консультативну:

- постійно спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу;

- інформує вчителя класу та батьків про досягнення учня.

Дотримується педагогічної етики, поважає гідність особистості дитини, захищає її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства. Постійно підвищує свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру.

3. ПОВИНЕН ЗНАТИ:

- основи законодавства України про освіту, соціальний захист дітей;

- міжнародні документи про права людини й дитини;

- державні стандарти освіти;

- нормативні документи з питань навчання та виховання;

- сучасні досягнення науки і практики у галузі педагогіки;

- психолого-педагогічні дисципліни;

- особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами різного віку;

- ефективні методи, форми та прийоми роботи з дітьми, застосовуючи індивідуальний та диференційований підхід;

- рівні адаптації навчального та фізичного навантаження;

- методи використання сучасних технічних засобів та обладнання; основи роботи з громадськістю та сім'єю;

- етичні норми і правила організації навчання та виховання дітей; норми та правила ведення педагогічної документації.

4. ПОВИНЕН ВМІТИ:

- застосовувати професійні знання в практичній діяльності, здійснювати педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання;

- разом із іншими фахівцями складати та реалізовувати індивідуальну програму розвитку дитини;

- вести спостереження та аналізувати динаміку розвитку учня;

налагоджувати міжособистісні стосунки між всіма суб'єктами навчально-виховної діяльності;

– займатись посередницькою діяльністю в сфері виховання та соціальної допомоги.

5. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.

5.1. У визначеному законодавством України порядку несе відповідальність за:

– реалізацію не в повному обсязі навчальних програм відповідно до затвердженого календарно-тематичного планування та розкладу корекційно-розвиткових занять;

– збереження життя та здоров'я учня з ООП під час його перебування у школі;

– дотримання прав і свобод учня.

5.2. За невиконання чи неналежне виконання без поважних причин Статуту і Правил внутрішнього розпорядку школи, розпоряджень директора та інших локальних нормативних актів, посадових обов'язків, встановлених цією Інструкцією, асистент учителя несе відповідальність у порядку, визначеному трудовим законодавством.

5.3. За застосування, в тому числі одноразово, методів виховання, пов'язаних з фізичним і/чи психічним насиллям над особистістю учня, а також скоєння іншого аморального вчинку, асистент учителя може бути звільнений з посади відповідно до трудового законодавства і Закону України «Про освіту».

5.4. За нанесені школі чи учасникам навчально-виховного процесу у зв'язку з виконанням (невиконанням) своїх посадових обов'язків збитків асистент учителя несе матеріальну відповідальність у порядку і в межах, визначених трудовим законодавством.

6. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ.

Асистент учителя:

6.1. Працює у режимі виконання встановленого йому навчального

навантаження відповідно до розкладу навчальних та корекційно-розвиткових занять, бере участь в обов'язкових планових загальношкільних заходах; під керівництвом учителя, у класі якого працює, планує діяльність, яка визначена його посадовими обов'язками.

6.2. Під час канікул, які не збігаються з відпусткою, залучається адміністрацією школи до педагогічної, методичної чи організаційної діяльності в межах часу, який не перевищує навчальне навантаження до початку канікул.

6.3. Одержує від адміністрації школи матеріали нормативно-правового й організаційно-методичного характеру, ознайомлюється з відповідними документами.

6.4. Систематично обмінюється інформацією з питань інклюзивного навчання, які належать до його компетентності, з адміністрацією, вчителем, з яким співпрацює, з практичним психологом, батьками дитини з ООП, іншими учасниками навчально-виховного процесу.

ДОДАТОК В

Психолого-педагогічне обстеження дитини

Психолого-педагогічна характеристика дитини – це узагальнення об'єктивних даних, отриманих у ході: психологічної діагностики, безпосереднього спілкування з дитиною, спостереження за нею впродовж певного часу в різних ситуаціях, спілкування з ближнім оточенням дитини, батьками та педагогами. Написання психолого-педагогічної характеристики здійснюється фахівцем на запит батьків та педагогів. При написанні психолого-педагогічної характеристики варто скористатися запропонованою схемою. В характеристиці вказується лише відома інформація в описовій формі. Важливо узагальнити наявну інформацію і підкреслити слабкі та сильні особливості розвитку дитини, визначити потенційні можливості при оптимальних умовах. Обов'язковим є виділення основних ускладнень розвитку дитини та надання рекомендацій батькам та педагогам.

Схема психолого-педагогічної характеристики дитини

1. Загальні відомості про дитину

- Прізвище, ім'я, по-батькові, вік.
- Відомості про родину та особливості сімейного виховання.
- Члени родини, з якими дитина проводить найбільше часу.
- Стан здоров'я дитини (діагнози, особливості психофізичного розвитку).

2. Інформація про розвиток особистості дитини

- Індивідуальні особливості, які мали прояв ще в ранньому дитинстві.
- Динаміка і характер змін в процесі розвитку особистості дитини.
- Кризові і психотравмуючі ситуації в житті дитини (гострі чи хронічні).

3. Індивідуальні психологічні особливості особистості дитини

- Тип темпераменту, особливості вищої нервової діяльності (загальна активність, темпові характеристики діяльності, співвідношення -

збудження і гальмування, рухливість-інертність, витривалість, стресостійкість, інтровертованість-екстравертованість, адаптивність та ін.)

- Особливості емоційної сфери (переважаючий настрій, інтенсивність емоційних реакцій).
- Самооцінка (адекватна-неадекватна, завищена-занижена, впевненість у собі, своїх силах).
- Особливості характеру: сильні та слабкі сторони характеру.
- Сфера інтересів (шкільні і позашкільні захоплення та інтереси, наявність, стійкість, стереотипність, адекватність).
- Ставлення до провідної діяльності (навчання, гри) відповідно віку.
- Пізнавальна активність. Здібності.
- Вольові якості (самоконтроль, наполегливість, цілеспрямованість, організованість, дисциплінованість, відповідальність).

4. Статус і особливості взаєностосунків у дитячому колективі: прийнятний, ізольований, відкинутий; товариський, нетовариський; ініціативний, залежний, агресивний, соціальна компетентність тощо.

5. Рівень розвитку пізнавальних процесів: сформованість та особливості відповідно віку, сприймання, пам'яті, уваги, мислення, уяви, мовлення, інтелектуальні здібності, обізнаність.

6. Складності у вихованні та навчанні дитини

- Характер складностей дитини (навчальні складності, відхилення в поведінці, емоційні проблеми, у чому вони проявляються).
- Аналіз причин ускладнень.

7. Рекомендований індивідуальний підхід у навчанні та вихованні дитини

- Постановка навчальних і виховних задач у роботі з дитиною
- Рекомендації педагогам.
- Рекомендації батькам.

ДОДАТОК Г

**ВИСНОВОК (Фрагменти)
про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи**

від _____ 20__ р. № _____

1. Загальні дані про особу:

прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) _____

дата народження _____

адреса проживання _____

заклад дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти (у разі здобуття повної загальної середньої освіти), в якому виховується/навчається особа, адреса _____

група/клас _____

2. Дані про сім'ю особи (батьків (одного з батьків) або законних представників, братів, сестер)

Мати/законний представник	Батько/законний представник
Рік народження	Рік народження
Освіта (загальна середня, професійна (професійно-технічна), вища)	Освіта (загальна середня, професійна (професійно-технічна), вища)
Місце роботи/посада	Місце роботи/посада

Брати, сестри (прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), вік)

3. Умови виховання в сім'ї, відносини між членами сім'ї

4. Заклади освіти, в яких навчалася/навчається особа (заклади дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти)

5. Напрями оцінки

Оцінка фізичного розвитку дитини

Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)	Потреби	Рекомендації
Фізичний розвиток не відповідає	Потребує розвитку загальної	Корекційно-

віку. Володіє основними рухами (ходьба, біг, стрибки). Слабко розвинена загальна та дрібна моторика. Навичками самообслуговування не володіє.	та дрібної моторики, рухової координації, точності виконання рухів, швидкості реакції.	розвиткові заняття з вчителем-реабілітологом.
---	--	---

Оцінка мовленнєвого розвитку

Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)	Потреби	Рекомендації
Фраза відсутня. Користується невеликою кількістю «спрощених» слів, окремими вигуками, звукокомплексами. Звуконаслідує, жестикулює. Яскраво виражені спотворення складової та звукової сторони слова (спрощує, скорочує). Розуміння зверненого мовлення обмежене, ситуативне.	Розвивати рухливість артикуляційного апарату, фонематичне сприймання, слухову увагу, координацію рухів, дрібну моторику. Формувати пасивний та активний словник, граматичну сторону мовлення, структуру слів, звуковимову, зв'язне мовлення.	Корекційно-розвиткові заняття з вчителем-логопедом.

Оцінка когнітивної сфери

Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)	Потреби	Рекомендації
Проявляє виразний інтерес до завдань, але швидко втрачає його до завдань, що ускладнюються. Слухає та розуміє вказівки. Цілісність сприйняття не порушена. Уповільнені розумові процеси: мислення конкретне, наочно-дійове, на початковому рівні логічні операції: аналіз, порівняння, узагальнення. Пасивно узагальнює на простому, не встановлює причинно-наслідкові зв'язки. Діяльність полягає в наслідуванні. Має труднощі сприйняття простору і часу. Сповільнене переключення уваги. Має труднощі у виконанні завдання, яке потребує тривалого зосередження уваги. Пам'ять слабка, тренується.	Розвивати увагу, її обсяг і стійкість, повноту і точність сприймання, спостереження, мислення, уміння орієнтуватися на площині; процес запам'ятовування, поєднуючи його з мовою та мисленням. Вчити усвідомлювати причинно-наслідкові залежності між предметами.	Корекційно-розвиткові заняття з практичним психологом.

Оцінка емоційно-вольової сфери

Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)	Потреби	Рекомендації
---	---------	--------------

<p>Емоційно-вольова сфера не зріла. Встановлюється пасивно-підлеглий контакт після адаптаційної паузи. Поведінка не стійка. Проявляється швидка зміна емоцій (реакції) на обставини, що склалися (крик, сльози). Вербальну допомогу дорослого сприймає, але потребує конкретної інструкції. Комунікативні здібності сформовані недостатньо. Невербально звертається до дорослого за підтримкою. Радіє досягненню позитивних результатів. Темп роботи та працездатність рівномірно повільні, швидко втомлюється.</p>	<p>Зняття емоційної та фізичної напруги. Розвивати емоційно-вольову сферу дитини: самостійність, наполегливість, витримку, самоконтроль і самооцінку. Вчити діяти за інструкцією, доводити розпочату справу до кінця. Формувати комунікативні здібності.</p>	<p>Корекційно-розвиткові заняття з практичним психологом.</p>
---	--	---

Потреби в адаптації, модифікації програм навчальних предметів, допоміжних засобів для навчання та в розумному пристосуванні (у разі потреби)

Назва	Потреби	Рекомендації
Адаптація		
Модифікація		
Допоміжні засоби для навчання		
Розумне пристосування/ безбар'єрне середовища		
Інше		

6. Інформація про особливості, пов'язані із здоров'ям особи

7. Загальні висновки

Особливі освітні потреби (наявність):

так _____
 (вказати категорію (типи) особливих освітніх потреб (труднощів))

ні

Індивідуальний навчальний план:

так ні

Адаптація/модифікація освітньої програми/навчальних предметів

так ні **Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги:**

Види допомоги	Напрямок	Період/обсяг	Спеціаліст
Заняття з практичним психологом	Розвиток психічних процесів та емоційно-вольової сфери.	1 год. на тиждень протягом 2018-2024 рр.	Практичний психолог
Заняття з вчителем-логопедом	Мовленнєвий розвиток.	4 год. на тиждень протягом 2018-2020 рр.	Вчитель-логопед
Заняття з вчителем-реабілітологом	Не потребує	1 год. на тиждень протягом 2018-2024 рр.	Вчитель-реабілітолог
Заняття з вчителем-дефектологом	Розвиток пізнавальної діяльності.	2 год. на тиждень протягом 2018-2024 рр.	Вчитель-дефектолог
Інше (наявність асистента вчителя/вихователя, спеціальних підручників, корекційного обладнання тощо)	Психолого-педагогічний супровід, забезпечення корекційним обладнанням	Протягом 2018- 2024 н.р.	Асистент вчителя
Повторна психолого-педагогічна оцінка: Запланована: квітень-травень, 2024 р. за бажанням -	Мета повторної оцінки:	Напрями повторної оцінки:	
	Моніторинг динаміки змін у розвитку дитини	Оцінка навчальної та мовленнєвої діяльності, емоційно-вольової та когнітивної сфер.	

8. Рекомендації:

Рекомендації	Заходи	Період проведення	Відповідальний за проведення
Рекомендації для асистента вчителя (вихователя), дитини	Допомога у навчальній діяльності. Мотивувати до підвищення самооцінки, розвитку інтересів та вподобань.	Протягом 2018- 2024 н.р.	Асистент вчителя

	Проведення аналізу динаміки розвитку. Участь у розробці ІПР.		
Рекомендації для вчителів (вихователів/викладачів)	Участь у розробці ІПР. Моніторинг динаміки розвитку. Під час організації навчальної діяльності формувати елементарні просторові та сенсорні уявлення, розвивати дрібну моторику пальців рук, збагачувати пасивний словник. Під час організації режимних моментів формувати навички самообслуговування.	Протягом навчання в закладах загальноосвітньої освіти	Вчителі ЗЗСО
Рекомендації для практичного психолога	Проведення корекційних занять спрямованих на розвиток когнітивної та емоційно-вольової сфери.	2018-2024 н.р.	Практичний психолог
Рекомендації для вчителя-логопеда	Корекційно-розвиткові заняття з розвитку мовлення.	2018-2024 н.р.	Вчитель-логопед
Рекомендації для вчителя-реабітолога	Заняття спрямовані на розвиток загальної та дрібної моторики, координації рухів.	2018-2024 н.р.	Вчитель-реабітолог
Рекомендації для вчителя-дефектолога	Проведення корекційно-розвиткових занять спрямованих на поповнення обсягу загальних знань, словесно-логічного мислення, математичних понять.	2018-2022 н.р.	Вчитель-дефектолог
Рекомендації для батьків або законних представників (потреба	Дотримання режиму дня. Спонукаати до правильної вимови.	Постійно	В умовах сім'ї.

в асистенті дитини, консультація лікаря, соціального працівника тощо)	Мотивувати до підвищення самооцінки, розвитку інтересів та вподобань. Співпрацювати з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною. Дотримуватись рекомендацій фахівців.		
Рекомендації щодо створення безбар'єрного середовища у навчальному закладі	Не потребує	-	-

9. Рекомендований рівень підтримки в закладі освіти _____

10. Педагогічні працівники інклюзивно-ресурсного центру, які провели оцінку

Керівник (директор) інклюзивно-ресурсного центру	_____	_____
	(підпис)	(власне ім'я та прізвище)
Особа, відповідальна за оформлення висновку	_____	_____
	(підпис)	(власне ім'я та прізвище)
Консультант (практичний психолог)	_____	_____
	(підпис)	(власне ім'я та прізвище)
Консультант (вчитель-дефектолог)	_____	_____
	(підпис)	(власне ім'я та прізвище)
Консультант (вчитель-логопед)	_____	_____
	(підпис)	(власне ім'я та прізвище)
Консультант (вчитель-реабілітолог)	_____	_____
	(підпис)	(власне ім'я та прізвище)

Результати голосування:

за _____

проти _____

утрималося _____

Дата підписання висновку

_____ 20__ р.

МП (за наявності)

З висновком ознайомлений/ознайомлена:

_____ (прізвище, власне ім'я, по батькові батька/матері або законного представника особи (за наявності)

_____ 20__ р.

_____ (підпис)

ДОДАТОК Д

Форма детального конспектування заняття та його аналіз

1. Тема, мета, обладнання.
2. План заняття.
3. Форми організації діяльності дітей на занятті.
4. Розвиток мислення та інших пізнавальних функцій на занятті.
5. Керівництво розвитком мовлення на занятті (наявність спеціальних прийомів і ситуацій розвитку мовлення, використання природних ситуацій для розвитку мовлення).
6. Діяльність дітей – записуються питання і завдання, коротко висвітлюється зміст і т.п. записуються відповіді дітей, їх участь або неучасть в роботі, позитивні моменти і труднощі дітей.
7. Реалізація виховних завдань на занятті.
8. Результативність заняття.
9. Педагогічні висновки, побажання до вдосконалення заняття.

Варіант аналізу заняття індивідуального та у підгрупі

1. **Місце даного заняття в системі занять по темі.** Відповідність матеріалу заняття програмі, мовленевим і віковим особливостям дітей даної групи. Обсяг матеріалу і його доступність для дітей. Підготовленість даного заняття, зв'язок з попереднім навчанням і зв'язок з наступним.
2. **Правильність постановки мети і завдань заняття.** Відповідність мети і завдань темі і змісту заняття. Єдність корекційних, освітніх і виховних завдань. Адекватність вибору матеріалу завданням заняття.
3. **Організація заняття:** кількість дітей, поведінка; оформлення заняття, використовуване обладнання, якість наочних посібників та дидактичного матеріалу.
4. **Структура заняття:** основні етапи, їх логічна послідовність, чіткість переходу від одного етапу до іншого, тривалість заняття і його етапів; співвідношення часу, відведеного на фронтальну і індивідуальну роботу.

Відповідність фактичного ходу заняття запланованого, відступу від конспекту, їх причини.

5. Аналіз етапів заняття. Зміст етапів, підготовка дітей до майбутнього етапу. Реалізація загально дидактичних і специфічних принципів навчання. Методи і прийоми, використовувані на окремих етапах, їх відповідність цілям заняття. Різноманітність, взаємозв'язок, обґрунтованість методів і прийомів навчання. Особливості застосування методичних прийомів фахівця, знання матеріалу заняття, володіння методами і прийомами роботи на занятті, здійснення корекційних прийомів навчання, вміння використовувати методичні посібники. Характеристика застосовуваних методичних прийомів (прийоми залучення уваги, прийоми активізації пізнавальної діяльності та ін.), Використання різноманітних форм активності дітей (рухової, зорової, слуховий) з метою попередження стомлюваності дітей. Забезпечення позитивного емоційного фону в процесі заняття і інтересу до завдань. Поєднання індивідуальних і фронтальних форм роботи. Використання виховних моментів заняття, використання спеціальних методичних прийомів. Адекватність пропонованих вимог з урахуванням інтелектуальних можливостей і особистісних особливостей кожної дитини. Доступність і чіткість інструкцій і запитань педагога-дефектолога, використання різних видів питань (навідні, альтернативні і ін.). Підсумків заняття, оцінка діяльності дітей.

6. Особливості діяльності, поведінки дітей на занятті: активність, прояв інтересу, ступінь сформованості структури діяльності, рівень зосередженості на завданнях, стійкість уваги на початку заняття і на окремих його етапах, можливості перемикання уваги від одного до іншого завданням, причини відхилень в діяльності і поведінці дітей, якість знань, умінь і навичок, отриманих або закріплених дітьми на занятті.

7. Характеристика фахівця. Можливості контакту з групою дітей, вміння володіти увагою дітей і організувати їх для роботи, володіння прийомами підвищення активності, інтересу й уваги дітей дошкільного віку,

практичне здійснення індивідуального підходу до дітей з урахуванням їх особистісних особливостей, наполегливість в досягненні мети, прояв педагогічного такту. Мова фахівця (доступність, логічність, мелодико-інтонаційна виразність і емоційність, особливості дикції, сили, голосу, темпу і ритму). Зовнішній вигляд фахівця, його поведінка в процесі спілкування з дітьми.

8. Результати заняття. Досягнення мети важливо мати план, ефективність використаних методів і прийомів. Оцінка заняття відповідно до можливостей дітей. Характер діяльності дітей в процесі заняття (ступінь самостійності, рівень активності, темп роботи).

9. Педагогічні висновки, Побаження до вдосконалення заняття.

зразок

**ЖУРНАЛ СПОСТЕРЕЖЕНЬ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА ДИТИНОЮ З ООП
АСИСТЕНТОМ ВЧИТЕЛЯ**

Журнал спостережень за учнем _____ класу _____ 2022/2023 н/р

День тижня	№	Година	Назва предмета	Емоційний стан на початку уроку	Виконання завдань протягом урока			Емоційний стан наприкінці уроку	Оцінка емоційного стану, взаємодія з дорослими та однолітками протягом дня
					Виконує із задоволенням	Концентрація уваги	Відношення до зауважень та рекомендацій вчителя		
Понеділок	1	8:30	Літерату. читання	<i>спокій</i>	+	+	+	радість	<i>Протягом дня дитина була емоційно відкрита. Із задоволенням спілкувалась з однолітками на перерві. На уроках відчував себе впевнено та був активним. На початку уроку математики спостерігалась напруга перед виконанням математичного диктанту, але після виконання цього завдання, Паша розслабився та активно працював увесь час уроку. Додому учень поїхав із гарним настроєм</i>
	2	9:25	Математ	<i>напруга</i>	--	+	+	<i>спокій</i>	
	3	10:20	Іноземна мова	<i>радість</i>	+	+	+	<i>спокій</i>	
	4	11:35	Корекційне заняття з практ. психологом	<i>інтерес</i>	+	+	+	<i>радість</i>	
	5	12:30	Укр. мова	<i>спокій</i>	+	+	+	<i>радість</i>	

Емоційні стани:

ПОЗИТИВНІ – Інтерес, Радість, Спокій, Впевненість, Допитливість, Задоволення, Довіра, Повага, Захват. **НЕГАТИВНІ** – Страх, Тривожність, Сором, Гнів, Засмучення, Напруга, Нудьга, Байдужість, Невдоволення

ДОДАТОК К

зразок
опитування за допомогою гул-форм для створення ІПР
першокласника з ООП
 (адаптовано- Івашура Н.С.)

ПІБ дитини _____

Дата народження _____

Адреса _____ Телефон батьків _____

Дати: 1. _____ 2. _____ 3. _____

Позначення: 2 - робить сам, 1 - робить з підказкою, 0 - не робить

Діагностика перед ІПР	I півріччя	II півріччя	Мислення / академічні навички / слухове і зорове сприйняття
			Прибирає чашку, щоб вийняти з-під неї захований предмет.
			Розгортає загорнутий в м'який папір предмет.
			Реагує на власне відображення в дзеркалі.
			Дивиться вслід предмету, що падає зі столу на підлогу.
			Виявляє бажання отримати що-небудь.
			Реагує на зникнення особи, грає в «ку-ку».
			Дивиться вслід м'ячу що котиться
			Фіксує погляд на оточуючих об'єктах.
			Впізнає знайому людину.
			Повертає голову в сторону, звідки доноситься звук
			Дивиться в обличчя
			Розуміє, що таке «більше» хоче мати чогось більше
			Вставляє три пустотілих циліндра один в інший (матрьошка).
			Розрізняє шість речей в оточенні або в книзі з малюнками (покажи мені).
			Розуміє призначення предметів домашнього ужитку.
			Намагається наслідувати малюванню
			Реагує на своє ім'я
			Мотає головою в знак незгоди
			Впізнає батьків, братів і сестер
			Показує на вимогу три кольори (червоний, синій і жовтий).
			Сортує фішки за кольорами
			Укладає в ряд кубики за зразком.
			Знає функціональне призначення різних предметів (покажи, що ми їмо, що можемо одягнути).
			Розуміє значення прийменників «на» і «під».
			Показує на собі і ляльці шість частин тіла.
			Грає в лото.
			Вставляє геометричні фігури в шаблонні форми.
			Має поняття про власність («мій», «мені»).
			Показує 8 названих предметів
			Розуміє «До побачення», «Привіт»
			Знає різницю між «один» і «багато»
			Впізнає знайомі місця
			Розрізняє чотири геометричні фігури (коло, квадрат, трикутник, шестикутник).

			Складає разом частини розрізний картинки із зображенням собаки.
			Розуміє значення «більше \ менше» і «довші \ коротше».
			Визначає звук магнітофона як гучний або тихий.
			Має поняття про кількісний значенні чисел 1,2,3,4,5 (Скільки тут кубиків?)
			Дізнається два з чотирьох звуків, відтворених магнітофоном
			Класифікує предмети за ознаками дії: що літає, їздить, плаває (картинки із зображенням риби, птахів, автомобіля).
			Складає головоломку з трьох-чотирьох частин.
			Рахує з опорою на предмети до 5.
			Називає функції трьох зображених на картинках предметів (ложка, гребінець, чашка).
			Уважно слухає розповідь
			Розуміє «вранці», «ввечері»
			Розуміє «втомлений», «голодний»
			Розрізняє «хлопчик» і «дівчинка»
			Впізнає частини цілого
Діагностика перед ІПР	I півріччя	II півріччя	МОВЛЕННЯ
			Висловлює бажання, вказуючи на що-небудь.
			Слідкує простим вимогам (наприклад, візьми м'яч).
			Слухає музику, супроводжуючи її голосовими реакціями.
			Шепоче.
			Сприймає інтонації.
			Локалізує звуки та повертає голову на звук
			Реагує на голос близької людини посмішкою.
			Наслідуює звуки
			Називає два види діяльності.
			Розглядає картинки.
			Вживає речення з 2 слів.
			Називає при опитуванні чотири речі з навколишнього середовища.
			Висловлює мінімум 2 бажання на питання «Що ти хочеш?»
			Показує три різні речі на картинці.
			Показує взуття, одяг, іграшки.
			Називає трьох людей на ім'я
			Звуки: [н], [л], [д], [т], [в], [ф]
			Звуки: [а], [о], [у], [м], [б], [п]
			Називає правильно 10 предметів з 15.
			Каже речення з п'яти слів
			Слухає казку (історію) протягом 5 хвилин.
			Вживає займенники Я, МОЄ, МЕНІ.
			Називає 10 дуже часто вживаних предметів.
			Називає своє ім'я, коли його запитують «Як тебе звуть.»
			Звуки: [р], [з], [ш], [ч], [ц], [ш]
			Запитує: «Що це?»
			Вживає слова «ще», «знову», «багато»
			Вживає слова «він», «вона»,

			Називає дві властивості предметів
			Каже: «Будь ласка», «Дякую»
			Охоче слухає казки.
			Каже без примусу і намагається зав'язати коротку розмову.
			Висловлює почуття.
			Спонтанно повідомляє про події що недавно відбулися.
			Співає просту пісеньку.
			Розкладає картинки відповідно до «Тварини», «Іграшки», «Їжа».
			Вживає множину.
			Називає п'ять тварин.
			Називає два протилежних значення
			Запитує «Хто?», «Де?», «Куди?», «Коли?», «Чому?»
			Повторює коротку розповідь
			Пояснює сенс гри
			Звуки і комбінації звуків; [X], [нг], [нт], [шп], [фр]
Діагностика перед ІІР	I півріччя	II півріччя	ДРІБНА МОТОРИКА
			Гортає сторінки в книзі.
			Кидає маленький кубик в посудину і виймає назад.
			Може взяти маленькі предмети за допомогою вказівного і великого пальця.
			Досліджує предмети
			Бере 2 предмета зі столу
			Будує вежу з 8 кубиків
			Відкриває посудину.
			Кидає в стакан маленькі кульки за зразком
			Знімає одяг
			Розстібає замок-блискавку
			Одягає колечка на паличку
			Розпаковує предмет
			Вказує за допомогою вказівного пальця
			Виймає предмети з ящика і кладе їх назад
			Стукає двома предметами один об один
			Розгортає на столі «ковбаски» з пластиліну.
			Правильно тримає пальцями олівець.
			Згинає один раз попалам папір, після того як йому це показали.
			Нанизує мінімум 4 намистини розміром 12 мм.
			Будує невеликі конструкції з іграшкових конструкторів типу ЛЕГО.
			У трьох випадках з чотирьох підхоплює м'яч який котиться.
			Малює вертикальні і горизонтальні смуги.
			Малює кола
			Переливає воду з посудини в посудину
			Складає аркуш паперу, згинаючи його посередині
			Одягає намистинки на дріт, шнурок
			Креслить крейдою печатні літери
			Обводить хрест за запропонованим контуру.
			Може користуватися ножицями
			Розфарбовує.
			Застібає і розстібає гудзики

			Проводить лінії, що сполучає 2 точки
			Ліпить кулю і зміїку
			Відкручує болт
			Повертає ключ у замку
Діагностика перед ІПР	I півріччя	II півріччя	ЗАГАЛЬНА / ВЕЛИКА МОТОРИКА
			Б'є по м'ячу ногою, не падаючи при цьому
			Влазить на стілець, тримається за спинку
			Піднімається сходами, тримаючись за перила
			Йде спиною вперед
			Пробігає 10 метрів, не впавши
			Піднімає предмет, присівши навпочіпки
			Нахилившись, піднімає предмет з підлоги
			Зістрибує зі сходів обома ногами
			Перестрибує з розбігу через межу
			Стоїть на обох ногах з закритими очима
			Спускається сходами, не тримаючись за поручні
			Ходить навшпиньках, після того як йому це показали.
			Стрибає на підлозі обома ногами
			Грає, сидячи навпочіпки
			Стоїть 1 сек на одній нозі без підтримки
			Вільно спускається по сходах зі зміною ніг
			Робить п'ять стрибків підряд на двох ногах
			Підстрибує на одній нозі
			Утримує рівновагу на кожній нозі по 2 сек
			Крокує, розмахуючи в такт руками
			Піднімається сходами, не тримаючись за поручні
			Йде по смузі довжиною 3 метри
			Проносить 3 метри стакан з водою
			Вдаряє 2 рази по повітряній кульці
			Їздить на триколісному велосипеді
Діагностика перед ІПР	I півріччя	II півріччя	Самообслуговування – Соціальний розвиток
			Реагує на слова (заборони «Ні» або «Стій») в трьох ситуаціях з чотирьох.
			Грає в хованки.
			Пережовує їжу.
			П'є з чашки або склянки.
			Намагається встановити контакт або звернути на себе увагу.
			Одягається
			Грає один з іграшкою протягом 5 хвилин.
			Реагує на припинення контакту.
			Знімає одяг
			Залишається на короткий час у знайомих.
			Отримує задоволення від гри в квача
			Допомагає при збиранні іграшок.
			Слідує двом або трьом простим вимогам.
			Може зняти колготки/шкарпетки

			З цікавістю розглядає своє відображення в дзеркалі.
			Грає з дітьми
			Самостійно ходить до туалету
			Мие руки, витирає собі руки
			Їсть виделкою і ложкою.
			Ділиться з іншими на прохання.
			Усно висловлює бажання.
			Уникає простих джерел небезпеки (гаряча піч, дорога).
			Конструктивно грає або будує, та не ламає побудованого
			Умиває обличчя.
			Легко розлучається з матір'ю.
			Чистить зуби.
			Одягає черевики
			Слухає короткі історії.

*Зразок***Організація освітнього процесу в інклюзивному класі вчителем та асистентом учителя**

Тема підсумкового уроку тематичного тижня: «Світ тварин» у 2 класі.

Мета: закріпити знання учнів про дивовижний світ тварин; формувати уявлення про різноманітність тваринного світу у природі; удосконалювати вміння виконувати арифметичні дії та розв'язувати різні життєві проблеми, учити висловлювати, обґрунтовувати свою думку, формувати навички дослідницької роботи, розширювати уяву про тварин, що занесені до Червоної книги України, розширювати кругозір, формувати пізнавальні інтереси; учити спостерігати за тваринами, порівнювати їхні умови життя; виховувати дбайливе ставлення до тваринного світу через природничу, мовно – літературну і математичну галузі.

Освітні галузі: природнича, мовно – літературна, математична, мистецька.

Перебіг уроку**Ранкова зустріч**1. *Вітання.* –

Доброго ранку, небо блакитне!

Доброго ранку, сонцепривітне!

Доброго ранку, співучі пташки!

Доброго ранку, швидкі мурашки!

Доброго ранку, маленькі зайчата!

Доброго ранку, прудкі медвежата!

Я вас вітаю, люблю, пізнаю,

Бо ми живемо в одному краю.

Привітаймо одне одного в особливій формі: – як лисичка «хвостиком»; – як зайчик вушками; – як вовчок – сірий бочок; – як песик лапкою; – як котик «мур-мур».

2. **Обмін інформацією. Вікторина**

Природнича галузь

– Які види тварин є? (дикі, свійські) – Як дик і тварини стали свійськими? – Кого першого приручила людина?

– А хтогуляє «сама по собі»?

– Як на Україні захищають тварин? (Червона книга України, заповідники, зоопарки)

– Кого можна зустріти в зоопарку?

Перегляд відеоролика про тварин (технічний супровід ролика забезпечує асистент учителя)

Вправа «Крісло автора» (проводить асистент учителя)

Показати фото улюбленця сім'ї, домашньої тваринки, розказати про неї (інформацію готують учні, у яких є домашні тварини).

3. Заняття по групах (з I групою працює вчитель, з II групою працює асистент учителя)

«Загадковий мішечок» (Лежить маленька іграшка білочка з горішками)

– Діти, ви можете сказати по 1 слову, щоб відгадати, що заховалось у мішечку. Я маю право відповісти лише «так» або «ні».

(Опис тварини дітьми). Нагорода переможцю!

Гра «Юні дослідники» Зустріч з динозаврами

Учням пропонують визначити, які сліди мали динозаври. Вони мають прочитати опис і знайти відповідність (дітям з особливими освітніми потребами завдання читає асистент учителя).

Дидактична гра «Знайди і поясни» – Серед поданих малюнків у кожному ряду одне зображення зайве. Яке саме? Чому?

– Дайте загальну назву предметам кожного ряду.

Дидактична гра «Хто що їсть?» (проводить асистент учителя) Учням пропонують підібрати з різних карток відповідність тварини та їжі.

Робота в групах (з двома групами працює вчитель, з двома групами працює асистент учителя) Команди «Мудрі совенята» «Швидкі оленята» «Хитрі лисички» «Пухнасті ведмежата»

Пропоную дітям об'єднатися в групи. Намалювати велику емблему, назву своєї команди.

– А тепер: сідаємоу ракету. Летимо на Марс. Покажемо інопланетянам свої емблеми – плакати. Розкажемо про цих тварин планети Земля. Увага! Зручніше займайте місця.

10,9,8,7,6,5,4,3,2,1,0 – Полетіли! Старт!

0,1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 – Посадка на Марсі. Фініш!

– А зараз кожна команда задає іншій загадки про тварин.

Пролетіло на хвості, та й сховалось в хвості (Білка)

Хто родиться з бородою? (Коза, цап)

І вдень, і вночі у кожусі на печі (Кіт)

Маленьке, сіреньке, а хвостик як шило (Миша)

Хто спить, а очей не заплющує? (Заєць)

Б'ється, стука молоток, поправляє нам садок (Дятел)

Щоденні новини: – Діти, в Україні є «Червона книга» для збереження видів рідкісних тварин.

Скласти пазли із зображенням диких тварин із «Червоної книги».

– Діти! Зверніть увагу з яких літер починаються назви цих тварин?

– Чи вмієте ви читати ці букви?

– Викладемо ці слова із розрізної азбуки. Прочитайте **(асистент учителя контролює виконання завдання учнями з особливими освітніми потребами)**

– Складіть схеми слів.

– Яку б тваринку ви хотіли б мати вдома? Викладіть і прочитайте це слово **(діти з особливими освітніми потребами знаходять зображення тварин серед заготованих карток)**

– А зараз послухайте казку про тварин «Рукавичка» (*магнітофонний запис*).

– Хто обрав собі за житло дідову рукавичку?

– Поясніть, чому мишку названо шкярботушкою, жабку –скрекотушкою, зайчика – побігайчиком?

Математична галузь

– А тепер, увага, діти! Порахуйте скільки тваринок у казці? (7)

Діти, який сьогодні день?

– А скільки всього днів у тижні? (7)

– А скільки букв у слові «тварини»? (7)

– Отже, сьогодні ми закріплюємо склад числа 7. Додавання і віднімання числа 7.

– **Розв'язання виразів за варіантами:**

Обчисли: I в. II в. (з II варіантом працює асистент)

$$4+2+1 \quad 1+4+2$$

$$7-3-2 \quad 7-4-1$$

$$3+2+2 \quad 1+2+3$$

$$7-2-3 \quad 7-5-2$$

$$3+0+4 \quad 5+1+1$$

$$7-1-4 \quad 7-2-5$$

Мистецька галузь

– А зараз ми підемо з вами до парку і подивимось, які тварини мешкають у нашій місцевості (білочки, дикі качки, дятли, синички, горобці, голуби)

– Це які тварини дики чи свійські? Що вам запам'яталося протягом тижня?

– Давайте погодуємо їх.

Гра «Чим нагодуєте птахів?» (проводить асистент)

4. Підсумок А свої спостереження за тваринами спробуйте відобразити у малюнках. Ми зробимо виставку – презентацію тижня «Життя тварин», «Брати наші менші». Всі діти великі розумники і розумнички! Дякую за роботу!

зразок

План-конспект дистанційного індивідуального заняття з використанням програми ZOOM

Тема. Автоматизація звуку [р].

Мета. Автоматизувати вимову звуку [р] в словах, реченнях, чистомовках. Розвивати фонематичне сприймання, фонематичні уявлення і фонематичний аналіз, дрібну моторику.

Обладнання. Ноутбук з встановленою програмою Zoom, презентація «Логопедичний равлик Р», аркуші з посібника «Автоматизація звуку [р] в іграх і вправах, гра, створена на платформі LearningApps.org «Звук [р]. Місце звуку в слові»

Перебіг заняття

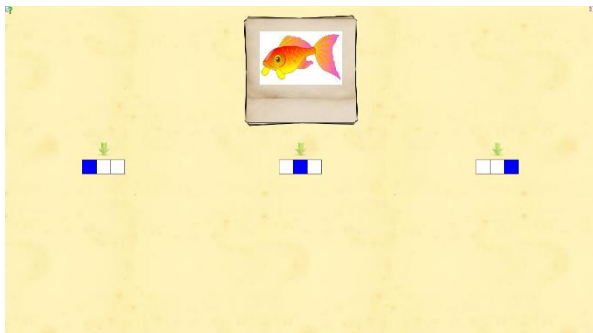
1. Організаційний момент. Встановлення зв'язку, вітання з дитиною.
2. Гра «Впіймай звук». Логопед називає слова, дитина плескає в долоні, коли почує слово зі звуком [р].

Ракета, сумка, рись, вода, книга, корова, комар, кішка, озеро, дерево, годинник, килим, машина, рукавичка, стіл, лопата, Буквар, Марина, сік.

3. Гра «Логопедичний равлик». Логопед запускає демонстрацію екрану і показує презентацію. Дитина називає малюнки, які з'являються на екрані.

4. Гра «Звук [р]. Місце звука в слові». Логопед запускає гру з сайту LearningApps.org, дає дозвіл дитині виконувати завдання. Дитина виконує завдання, логопед слідкує за правильною вимовою звука [р].

5. Фізкультхвилинка (пальчикова гімнастика). Логопед зупиняє демонстрацію екрану і виконує з дитиною пальчикову гімнастику:

*Оцей пальчик в ліс пішов,
Оцей пальчик гриб знайшов,
Оцей пальчик раду дав,
А цей пальчик зготував,
А цей пальчик сів і з'їв,
І від того розтовстів.*

6. Вправа «Придумай речення». Логопед запускає демонстрацію екрану, дитина придумає речення про Рому і Марину.

7. Вправа «Чистомовки». Логопед починає, дитина закінчує і потім повторює чистомовку повністю.

Вирава «Чистомовки». Послухай початок фрази, закінчи словом, яке підходить. Повтори фразу повністю. Впоратися із завданням тобі допоможуть малюнки.

Ар-ар-ар - варить макарони...

Рона-рона-рона - сіра...

Ор-ор-ор - червоний...

Ру-ру-ру - стрибає...

Ра-ра-ра - висока...

17

8. Повторення чистомовок. Логопед зупиняє демонстрацію екрану. Дитина повторює за логопедом чистомовки.

Ра-ра-ра – грає дівчора.

Ар-ар-ар – літає комар.

Ар-ар-ар – ми читаємо Буквар.

Ур-ур-ур – на дереві снігур.

Ро-ро-ро – червоне відро.

Ра-ра-ра – весела наша гра.

9. Підсумок. Логопед просить дитину пригадати 3 слова зі звуком [р]. Прощається з дитиною, завершує відеоконференцію.

ДОДАТОК Н**10 правил комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами, за Крістіном Рівом (дефектолог, США)**

1. Надавайте чітку інформацію, що відбувається в класі. Зрозуміло, що тут йдеться не про дії інших дітей чи вчителя – ми всі пам'ятаємо про конфіденційність і професійну етику. Однак візьміть собі за правило регулярно надавати батькам інформацію про те, що їхня дитина зробила, що в неї/нього вдалось, а над чим ще треба попрацювати. Що саме зараз вивчають діти всього класу (у цьому вам може допомогти форма «Школа – Дім»). Ця інформація допоможе батькам зрозуміти, над чим потрібно працювати вдома і як допомогти дитині стати більш успішною в класі.

2. Передавайте батькам приклади для домашньої роботи. За правилами НУШ, не варто навантажувати дітей домашнім завданням, однак коли йдеться про дитину з особливими освітніми потребами, пріоритетом має бути успішність дитини в колективі (для цього шкільний матеріал потрібно повторно опрацювати вдома, можливо, навіть «проходити» наперед – залежно від труднощів, з якими стикається дитина під час навчального процесу) та розуміння того, що школа – це середовище для узагальнення, більшості навичок батьки мають навчити дітей удома.

3. Говоріть батькам про успіхи: їхня мотивація – це рушійна сила всього процесу. Коли ми найчастіше контактуємо з батьками? Коли щось трапляється. Будь-яка людина (і дитина зокрема) буде вмотивована до роботи, якщо її хвалити. У цьому випадку успіхи дитини – це успіхи батьків. Тому, не зважаючи на вашу зайнятість, знайдіть час зробити два-три фото успішно виконаного завдання. Чи надішліть мамі коротке повідомлення про досягнення на уроці математики. Вам потрібно, щоб батьки були у вашій команді, а найкращий спосіб цього досягнути – розділити з ними успіх.

4. Повідомляйте погані новини особисто. Наприклад, в учня був поганий день – найгірший з тих, що ви пам'ятаєте. Знайдіть час поговорити з батьками після уроків. У крайньому випадку – зателефонуйте. Потрібно

детально описати все, що відбувалось за день. Також варто зазначити, що ви (учитель / асистент учителя) плануєте робити далі для подолання труднощів, які виникли у дитини. Батьки знають, що «погані» дні можливі, у них вдома вони теж трапляються. Питання в тому, що ми можемо з цим зробити? Розмова про «поганий» день сама по собі не вирішить проблему. Батькам буде набагато спокійніше, якщо ви озвучите, що саме ви будете робити в майбутньому.

5. Зберігайте копії інформації, яку ви надсилаєте додому. Записки для батьків та форми зворотного зв'язку – це документи, які допомагають встановити, що й коли ви сповіщували батькам. Часто це джерело матеріалу про те, ЯКІ події та КОЛИ відбувались протягом дня. Якщо ви не зберігаєте копії, ви не зможете відповісти на запитання, що і коли ви говорили батькам. Але ці дані можуть вам знадобитись.

6. Не дозволяйте, щоб з батьками спілкувався тільки асистент дитини. Хоча ця посада ще не повністю прописана в українському законодавстві, усе більше родин користуються послугами приватно найнятих фахівців, які супроводжують дитину з особливими освітніми потребами в школі – індивідуально. Такі люди називаються асистентами дитини і мають чітке завдання – супроводжувати і допомагати тільки дитині, з якою вони працюють. Наразі створюється Положення, яке буде регламентувати роботу асистента дитини, коли цю функцію виконуватимуть соціальні працівники. Якщо такий фахівець працює у вашому класі – вам пощастило, тому що дитина може отримувати індивідуальний супровід тоді, коли їй це потрібно. Однак є ризик одностороннього бачення ситуації в класі. Тому якщо ви вчитель або асистент учителя – знайдіть час і поспілкуйтесь з батьками особисто. Це потрібно для того, щоб вони мали кілька джерел інформації стосовно успіхів та труднощів своєї дитини. Також учитель має усвідомлювати, що відбувається з дитиною. Тобто отримувати актуальну інформацію від асистента дитини та асистента вчителя. Отже, УСІ мають працювати спільно.

Батьки ж мають отримувати інформацію як готовий продукт співпраці фахівців.

7. Не зводьте все до понять «хороший» / «поганий» день. Одна мама назвала це «системою смайликів»: «Якщо я отримую зі школи тільки смайлик, що посміхається чи тільки сумує, – для мене це не несе жодної інформації». Вона має рацію – має бути деталізація, а не загальні фрази.

8. Ніколи не приховуйте погані новини від батьків. Дуже важливо інформувати батьків про те, що насправді відбувається в школі. Якщо ви говорите, що все нормально, а насправді це не так – у майбутньому це призведе до неприємностей та непорозумінь.

9. Не користуйтеся правилом «я почну розмову, тільки якщо мене запитують». Будьте проактивним. Так само, як це працює в роботі з поведінкою учнів, в організації роботи класу – це дієво і в побудові взаємостосунків з батьками. Якщо ви чекаєте, коли батьки звернуться до вас із запитанням – ви чекаєте занадто довго. Спрямовуйте батькам інформацію та просіть про зворотний зв'язок. За кожної нагоди наголошуйте на важливості підтримки взаємної комунікації.

10. Не очікуйте, що батьки будуть розповідати вам абсолютно все. Завжди залишайте їм місце для помилки чи недомовки.

Життя батьків дітей з особливими освітніми потребами не менш напружене за ваше. Крім того, у батьків можуть бути свої перестороги та причини не надавати вам усю інформацію. Інформація про дитину часто зачіпає частину їхнього (родинного) особистого життя.

ДОДАТОК П

бланк

ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ

1. Період виконання _____

2. Загальні відомості про учня:

прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) _____

дата народження _____

повне найменування закладу загальної середньої освіти, в якому навчається учень

рік навчання _____

клас навчання _____

контактні номери телефонів батьків (інших законних представників) для термінового зв'язку _____

3. Індивідуальні особливості розвитку учня:

Наявний рівень знань і вмінь і навичок учня (компетенції)	Опис освітніх труднощів учня, виявлених у закладі освіти	Потреби
Знає	інтелектуальні труднощі	працювати над
Вміє	функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві) труднощі	розвивати
Володіє	фізичні труднощі	формувати
Розуміє	навчальні труднощі	вчити
Здатний		
Засвоїв		
Застосовує (самостійно, з підказками)		

4. Рекомендації щодо організації освітнього процесу особи з особливими освітніми потребами (зазначити необхідне):

1) рекомендований рівень підтримки:

- перший рівень підтримки;
 другий рівень підтримки;
 третій рівень підтримки;
 четвертий рівень підтримки;
 п'ятий рівень підтримки;

2) адаптація та модифікація освітнього середовища:

Назва адаптації/модифікації	Так/ні	Примітка
-----------------------------	--------	----------

Пристосування середовища:

доступність

освітлення

рівень шуму

потреба в усамітненні, його періодичність та місце (ресурсна кімната, медіатека тощо)

Психолого-педагогічна адаптація:

використання візуального розкладу

збільшення часу на виконання завдань

збільшення обсягу допомоги (навідне питання, демонстрація зразка, нагадування тощо)

руховий режим

використання заохочень

використання засобів для концентрації уваги

інше

Адаптація навчального матеріалу:

картки-підказки, картки-інструкції

Засоби альтернативної комунікації

інше

Модифікація:

скорочення змісту навчального предмета

зниження вимог для виконання завдань

інше

3) потреба у використанні:

жестової мови та/або залученні перекладача жестової мови;

шрифту Брайля;

4) потреба в додаткових заняттях з:

так

ні

5) потреба в консультації з:

фахівцями інклюзивно-ресурсного центру;

фахівцями спеціальних закладів освіти;

іншими фахівцями _____

6) наявність індивідуального навчального плану:

так

ні.

У разі потреби в індивідуальному навчальному плані зазначити навчальні предмети (інтегровані курси), які потребують адаптації чи модифікації, та відповідального за розроблення індивідуального навчального плану педагогічного працівника:

Навчальний предмет (інтегрований курс)	Адаптація чи модифікація	Відповідальний педагогічний працівник
---	-----------------------------	--

5. Додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (заняття):

Найменування заняття (послуги)	Фахівець, який проводить заняття (надає послугу)	Місце проведення	Розклад занять
--------------------------------	--	------------------	----------------

6. Навчання:

- за розкладом класу;
- за адаптованим розкладом, з відвідуванням окремих уроків за індивідуальним розкладом відповідно до індивідуального навчального плану, зазначити які:

7. Забезпечення асистента учня (учениці):

1) потреба в асистенті учня (учениці) (супроводі під час інклюзивного навчання):

- так
- ні;

2) асистентом учня (учениці) є:

- батьки: _____
- інші законні представники _____
- уповноважена батьками особа
- соціальний робітник

8. Забезпечення допоміжними засобами навчання:

1) потреба у підручниках:

- підручники для закладів загальної середньої освіти та матеріали;
- адаптація підручників для закладів загальної середньої освіти та матеріалів;
- підручники для осіб з особливими освітніми потребами та матеріали.

2) допоміжні засоби для навчання:

- так
- ні.

Зазначити перелік засобів для навчання, які потребує учень (учениця):

9. Потреба в розумному пристосуванні:

- так, зазначити яка: _____
- ні.

10. Особливості проведення оцінювання:

адаптації проведення оцінювання за часом та змістом, зокрема: збільшення часу на виконання завдань; зменшення кількості завдань; використання зручних форм роботи (тести, усні опитування, аудіозавдання тощо) відповідно до потреб;

використання доступних форм викладу інформації для оцінювання (шрифту Брайля, письмових чи усних завдань тощо);

використання окремих карток з завданнями чи адаптованих матеріалів під час оцінювання;

адаптація завдань для оцінювання до особливостей сприйняття інформації (уникнення графічних завдань для осіб з порушенням зору, уникнення або створення комфортних умов для усних опитувань для осіб, які цього потребують, тощо);

інше (зазначити що) _____

11. Потреба у продовженні строків навчання:

так

ні.

12. Додаткові напрями роботи:

За сферами розвитку	Ціль	Очікувані результати, яких планується досягнути	Рівень досягнутих результатів (заповнюється після виконання індивідуальної програми розвитку)
---------------------	------	---	---

Розвиток інтелектуальної сфери

Розвиток сенсорної, моторної

Розвиток мовленнєвої сфери

Розвиток фізичних здібностей

Розвиток емоційно-вольової сфери

Розвиток соціальної сфери

Подолання навчальних труднощів

Інші

13. Члени команди психолого-педагогічного супроводу, які склали індивідуальну програму розвитку:

Прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності)	Посада	Підпис
---	--------	--------

Індивідуальну програму розвитку погоджено одним з батьків (іншим законним представником) учня:

_____ (зазначити прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) одного з батьків (іншого законного представника) учня)

підпис _____ дата _____

Посилання на програми, підручники, які рекомендовані для організації навчання дітей з ООП

<p><u>Переліки навчальної літератури та навчальних програм рекомендованих МОН</u></p>		<p><u>Підручники для осіб з особливими освітніми потребами 6 клас</u></p>	
<p><u>Підручники для осіб з особливими освітніми потребами 1 клас</u></p>		<p><u>Підручники для осіб з особливими освітніми потребами 7 клас</u></p>	
<p><u>Підручники для осіб з особливими освітніми потребами 2 клас</u></p>		<p><u>Підручники для осіб з особливими освітніми потребами 8 клас</u></p>	
<p><u>Підручники для осіб з особливими освітніми потребами 3 клас</u></p>		<p><u>Підручники для осіб з особливими освітніми потребами 9 клас</u></p>	
<p><u>Підручники для осіб з особливими освітніми потребами 4 клас</u></p>		<p><u>Підручники для осіб з особливими освітніми потребами 10 клас</u></p>	

<p><u>Навчально-методичні посібники для педагогічних працівників, які працюють з учнями з особливими освітніми потребами</u></p>		<p><u>Корекційні вправи та ігри для дітей з особливими освітніми потребами</u></p>	
<p><u>Картки рес. матеріали для дітей з РАС</u></p>		<p><u>Сервіс для підтримки процесів навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів</u></p>	
<p><u>«Нова школа» – канал повноцінних мультимедійних підручників по кожному предмету з 1 по 11 клас</u></p>		<p><u>Генератор практичних завдань</u></p>	
<p><u>Відео з розвитковими та корекційними заняттями</u></p>		<p><u>Онлайн-курси для асистента вчителя</u></p>	

Навчальне видання

**ДЕФЕКТОЛОГІЧНА ПРАКТИКА
В ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Методичні настанови для здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Укладачі :

Алла ХАРКІВСЬКА

Олена КАПУСТІНА

Наталія ІВАШУРА

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman.

Ум. друк. арк. 2,95. Наклад 100 пр. Зам. № 0417/3-19

Надруковано з готового оригінал-макету у друкарні ФОП В. В. Петров
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-піприємців.

Запис № 2480000000106167 від 08.01.2009 р.

61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137, тел. (057) 78-17-137.

e-mail:bookfabrik@mail.ua